

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

 http://republika.pl/niva_bielastok
niva_bielastok@poczta.onet.pl
niva_bielastok@skrzynka.pl

№ 15 (2396) Год XLVII

Беласток 14 красавіка 2002 г.

Цана 2,00 зл.

Следства ў справе пацыфікацыі

Віталь ЛУБА

4 красавіка г.г. Беластоцкае аддзяленне Інстытута нацыянальнай памяці ўзбудзіла следства ў справе пацыфікацыі ў 1946 г. атрадамі НЗВ беларускіх вёсак.

Прыгадаем, што ўжо 20 верасня 1945 года камендант Акругі НЗВ (Narodowe Zjednoczenie Wojskowe — Нацыянальнае вайсковае аб'яднанне) маёр „Котвіч” загадаў шэфу атрада па спецыяльных акцыях ПАС (Pogotowie Akcji Specjalnej) капітану Рамуальду Райсу „Бураму” правесці пацыфікацыю паўднёва-ўсходніх тэрыторый Бельскага павета. З гэтай мэтай у другой палове студзеня 1946 года III Віленская брыгада НЗВ з тэрыторыі Высока-Мазавецкага павета вырушила ў рэйд у Гайнайку. На час акцыі да брыгады далучыўся шэф акруговага ПАС капітан „Буры”, які пераеньш камандаванне брыгадай.

26 студзеня 1946 г. атрад „Бурага” спыніўся ў Аўгустынцы каля Нурца-Станцыі. Адыходзячы вечарам з вёскі расстралілі солтыса і аднаго з сялян. 28 студзеня падраздзяленні брыгады апынуліся ў Гайнайцы, якую пакінулі пасля перастрэлкі з савецкім ваянным транспартам на чыгуначнай станцыі. Раніцай 29 студзеня атрад „Бурага” спыніўся ў Залешанах. Пасля абеду ўсіх жыхароў вёскі сагналі ў хату солтыса. Дом пільнавалі ўзброеныя патрулі з падраздзялення „Моджэва”. З ліку сабранных вывелі на двор двое мужчын і застрэлілі іх пад плотам. Потым у хату ўвайшоў „Буры” і загадаў выйсці палікам. Астатнім заявіў, што вёска перастане існаваць. Выходзячы, замкнуў дзвёры на ключ. На знак „Бурага” кулямётчыкі сталі страліць у хату. У выніку загарэлася страха. Людзі выламалі дзвёры і вонкі ды сталі ўцякаць. У tym часе падраздзяленне „Ладунка” падпальвала астэтнія будаванні. „Буры” загадаў нікога не выпускаць з палаючых будынкаў, таму па ўцякаючых стралялі. У Залешанах загінула 14 чалавек, у tym ліку сямёра дзяцей, дзе асобы атрымалі цяжкія раненні, аднаго вяскоўца павялі з сабою. У гэты ж дзень атрад „Бурага” спаліў некалькі будынкаў у вёсках, якія апынуліся на шляху яго рэйду — у Вульцы-Выганоўскай, Сухавольцах, Саках і Мастку. У Вульцы жыщё страцілі дзве асобы.

31 студзеня 1946 г. атрад „Бурага” спыніўся ў Пухалах-Старых непадалёк Браньска. Там з ліку сарака захопленых у Лазіцах фурманоў выбраў 28 права-слайных вазакоў, якіх расстраліла падраздзяленне „Моджэва” з узвода „Бітнага”. 1 лютага „Буры” са сваім войскам затрымаўся пад Вышкамі. Адтуль паасобныя ўзводы выехалі пацыфіка-

Закалот з назвамі вёсак

Аляксей МАРОЗ

У сувязі з падрыхтоўкай да Нацыянальнага ўсеагульнага перапісу насельніцтва высветлілася, што жыхары некаторых вёсак Гайнайскай гміны карыстаюцца назвамі мясцовасцей нязгоднымі з Афіцыйным спісам мясцовасцей Міністэрства ўнутраных спраў і адміністрацыі. Разыходжанні датычаць Новаберазова (Nowoberezowo) — у Афіцыйным спісе: Nowe Berezowo), Навакорніна (Nowokornino — Nowe Kornino), Пасечнік-Вялікіх (Pasieczniki Duże — Pasieczniki Wielkie) і Прагаляў (Progale — Prohale).

— Альтэрнатыўныя назвы мясцовасцей паявіліся ў афіцыйным карыстанні каля трыццаці гадоў таму. Не ведаю, якая была прычына такіх змен, бо я тады яшчэ не працаваў у гміннай адміністрацыі. Ведаю толькі, што ў прыходскіх спісках назывы вёсак пісаны разам Новаберазова і Навакорніна паяўляліся ўжо ў міжваенны перыяд, — заявіў сакратар Гайнайскай гміны Мікола Кандрацюк.

Спачатку чыноўнікі хацелі працаваць жыхарами хуткае вяртанне да гісторычных, зарэгістраваных у Афіцыйным спісе мясцовасцей, называў, але патраба-

25 Сакавіка

ў Агульнаадукацыйным ліцэі з беларускай мовай навучання імя Браніслава Тарашкевіча ў Бельску-Падляшкім

У гэтым месцы ў папярэднім нумары „Нівы” — тэкст „25 Сакавіка ў Беластоку” — прагучаў мой здогад, быццам вышэйназваны ліцэй не адзначае 25 Сакавіка, што магло спрычыніцца слушнай крыўдзе вучняў, настаўнікаў, бацькоў, дырэктару, бо ўрачыстасць у гэты дзень у Ліцэі адбылася. У вучняў, настаўнікаў, бацькоў, дырэктару ды ўва ўсіх, хто працытаў мой тэкст прашу прафесійна за гэтую маю неправераную думку.

Аляксандар МАКСІМОК

Шыльнейшая мяжа 2

Праблемай на мяжы паміж Польшчай і Беларуссю з'яўляюцца, між іншым, імігранты з Азіі, якія нелегальна перасякаюць мяжу і перапрайка крадзеных машын з Польшчы на ўсход. Польскі бок стараецца рабіць мяжу з Беларуссю штораз больш шыльней будуючи заставы, уводзячы новыя контрольныя працэдуры і электронную апаратуру.

Якой мы нацыянальнасці? 3

Людзі ў нас па-рознаму думаюць на-конт нацыянальнасці. Адны гавораць, што будуць пісацца беларусамі, іншыя баяцца адмоўных паслядоўнасцей у будучыні. Трэба будзе арганізація сходы па вёсках і растлумачыць людзям, каб не баяліся прызнавацца да сваёй нацыянальнасці. Гэтае пытанне ўводзіцца, каб даведацца колькі ёсьць нацыянальных меншасцей.

Экзамены на старых правілах 5

Вучні апошніх класаў Комплексу школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы ў Гайнайцы рашиліся здаваць экзамены на атэстат сталасці паводле старых правілаў. Дадаткова можна будзе здаваць экзамен па інфарматыцы.

Белавежскія канфрантацыі 8

Лёс белавежскіх пленэраў мяняўся. Былі раз шматлюднымі, пад 30 асоб, і толькі ў некалькі аўтараў. Арганізатары, асабліва мясцовыя ўлады, чакалі ад мастакоў увекавечання белавежскіх закуткаў, але трапляліся і такія артысты, якіх не інспіравала непасрэдна прырода.

Дні прыходскіх хораў 9

Урачыстае адкрыццё Дзён царкоўнай музыкі адбудзеца 22 мая з выступлення ў саборы хораў, між іншым, Кафедры св. Марыі Магдаліны з Варшавы. Абвяшчэнне конкурсных вынікаў адбудзеца 26 мая. Мерапрыемства завершаецца два гала-канцэрты — у Свята-Троіцкім саборы ў Гайнайцы і ў царкве ў Беластоку.

Аб нашай будучыні 9

Часта слухаю выказванні пра месца беларускай меншасці ў культурным і гаспадарчым жыцці Польшчы і Беласточчыны. На маю думку замнога ў іх плачлівага песімізму: вёскі адміраюць і разам з імі адмірае і наша традыцыйная культура. Гэта не так.

Беларусь — беларусы

Ці незалежныя судзі?

Цягам мінулага месяца сябры Грамадскага аб'яднання „Магілёўскі праваабарончы цэнтр” наведалі амаль палову з 1 257-мі судовых пасяджэнняў, што праходзілі ў абласnym цэнтры. Такая ўвага да працы судовых органаў была абумоўлена правядзеннем Магілёўскім праваабарончым цэнтрам трохмесячнага пашыранага маніторынгу выканання крымінальна-працэсualnага заканадаўства ў 5-ці судах (4 раённыя суды і 1 абласны) г. Магілёва. У тэму праваабаронцаў не ўваходзіў аналіз разгледжаных суддзяў, у істоце прынятых рашэнняў. Паводле даных праваабаронцаў, найбольш харектэрнае выяўленае парушэнне — гэта невыкананне прынцыпу галоснасці і адкрыласці судовых працэсаў. Каля 35% працэсаў пачыналіся са значнымі затрымкамі ў аблесчаным часе. Кожны дзеяць з дзесяці судоў адбываліся не ў зале судовых пасяджэнняў, а „па-хатніму” — у кабіненце суддзі. І толькі кожны дзесяты працэс, які наведалі праваабаронцы, адбываўся з удзелам адваката ці прадстаўніка падсуднага боку.

Калі ў жніўні-верасні 2001 г. судовых пасяджэнняў, якія прайшли з пару-

шэннем крымінальна-працэсualnага заканадаўства Беларусі было 66%, то ў снежні 2001-студзені 2002 г. іх колькасць павялічылася да 75%.

Так, напрыклад, указам презідэнта РБ з 9 студзеня 2002 г. Лілія Гурыновіч была прызначана суддзёй Магілёўскага абласнога суда з адначасовым вызваленнем з пасады суддзі Цэнтральнага раёна г. Магілёва. Нягледзячы на гэта Лілія Гурыновіч з 18 па 30 студзеня 2002 г. правяла 19 судовых працэсаў (14 грамадзянскіх спраў і 5 крымінальных). Трэба адзначыць, што Лілія Гурыновіч, нягледзячы на Указ презідэнта Рэспублікі Беларусь праводзіла з 18 студзеня судовыя пасяджэнні не як суддзя абласнога суда, а як суддзя Цэнтральнага раёна г. Магілёва, што бачна з вынесеных ёю судовых рашэнняў і прысудаў.

У сваю чаргу ўлада ў асобе начальніка ўпраўлення юстыцыі аблвыканкама сп. Майтусава выказала зацікаўленасць у правядзенні падобнага маніторынгу і прызнала справядлівасць шэрагу заўаг праваабаронцаў. Аднак паведамленне, аб тым, ці будуть прыняты дакладныя заходы да выпраўлення становішча, не прагучала.

Ян АБАДОЎСКІ

Шчыльнейшая мяжа

У Беластоку і Нараўцы 27 і 28 сакавіка 2002 года адбыліся размовы паміж галоўнымі ўпраўленіямі Польшчы і Беларусі па справах аховы мяжы. У спатканні прынялі ўдзел галоўны камандант Гранічнай аховы Польшчы палкоўнік Юзэф Клімович і старшыня Дзяржайнага камітэта гранічных войск Рэспублікі Беларусь генерал Аляксандр Паўлоўскі. Пасля рабочага спаткання, якое адбылося ў Беластоку, у новападаванай пагранцаставе ў Нараўцы падпісаны было камюнікет.

Маёр Кыштафа Бацяняк з Падляшскага аддзялення Гранічнай аховы ў Беластоку пайнфармаваў, што ў час сустрэчы вяліся размовы наконт аховы мяжы, характару працы гранічных пераходаў і кантролю руху на іх, падведзены былі вынікі супрацоўніцтва паміж польскім і беларускім пагранічнікамі ў 2001 годзе і разглядаўся праект дамовы ў справе спосабаў і напрамкаў супрацоўніцтва паміж польскім і беларускім пагранічнымі войскамі. Прадбачаецца стварэнне польска-беларускай гранічнай камісіі, якая займалася б кантролем мяжы

і апрацоўвала б гранічную дакументацыю. Плануецца стварыць контактныя пункты, падобныя на пункт Будзіску на мяжы з Літвой, на якіх адбываліся б абмены інфармацыяй і вырашэнне праблемных спраў. У час спаткання не ставілася справа адкрыцца дадатковых пагранпераходаў.

Праблемай на мяжы паміж Польшчай і Беларуссю з'яўляюцца, між іншым, імігранты з Азіі, якія нелегальна перасякаюць мяжу і перапраўка крадзеных машын з Польшчы на ўсход. Польскі бок стараецца рабіць мяжу з Беларусью штораз больш шчыльней будуючы заставы, уводзячы новыя кантрольныя працэдуры і новую электронную апаратуру. Праблемай у паўночна-ўсходній частцы краіны з'яўляюцца, таксама, чэрні на пагранічных пераходах. У час мадэрнізацыі пераходу ў Кузінцы-Беластоцкай з'явіліся вялікія чэрні грузавых аўтрафураў у Бабруйскіх.

Можна толькі задумацца, ці штораз шчыльнейшая мяжа пасля ўвядзення візу ў пераўтворыца ў жалезну заслону.

Аляксей МАРОЗ

Хроніка беззаконня

Цэнтр грамадзянскай адукцыі Польшча-Беларусь выдаў перакладзены на польскую мову дакумент *Агляд-хроніка парушэнняў правоў чалавека ў Беларусі ў 2001 годзе**. У книзе прыводзіцца абышырныя інфармацыі пра юрыдычныя асновы правапарушэнняў, пра факты рэпрэсавання шырокага спектра апазыцый: ад паасобных грамадзян да прафсаюзных арганізацый,

пра моўную, канфесійную і нацыянальную дыскрымінацыю і пра ўмешванне дзяржавы ў шмат іншых галін грамадскай актыўнасці насельніцтва Рэспублікі Беларусь.

(ав)

*Stowarzyszenie Społeczne Centrum Obrony Praw Człowieka „Wiosna”, *Kronika naruszeń praw człowieka na Białorusi w 2001 roku*, Centrum Edukacji Obywatelskiej Polska-Białoruś, Białystok 2002.

3 беларускага друку

Пра тое ды сёе

Пазіцыі

Лукашэнка пра „не вельмі добрыя” ўзаемаадносіны Беларусі і ЗША. Галоўнае — „адсутнасць жадання” пэўных колаў Захаду атрымаць аўтэктыўную інфармацыю аб Беларусі. То, што гаворыць беларуская апазыцыя, на Захадзе лічыцца аўтэктыўнай інфармацыяй, і, зыходзячы з яе прымаюцца тыя ці іншыя рашэнні. „Захад сябре з іншымі краінамі, дзе поўнасцю адсутнічае свабода слова, дзе наогул няма апазыцыі, затое ёсць нафта і газ. Чаму? Чым мая палітыка адрозніваецца ад палітыкі презідэнта Расіі У. Путіна? Нічым. Тады чаму Уладзімір Уладзіміравіч Путін Захаду сябар, а А. Лукашэнка — не?”

Сітуацыя

Фонды трох музеяў — гісторыі і культуры, гісторыі Айчыннай вайны, прыроды і экалогіі, якія знаходзяцца ў адным будынку, пачынаюць страчваць сваю каштоўнасць. Тут не вытрымліваецца неабходны вільготна-цеплавы рэжым. Больш за ўсё ад такіх умоў паяцярпела калекцыя Нацыянальнага музея гісторыі і культуры РБ, якую тут самая вялікая па колькасці экспанатаў і найбольш каштоўная.

Вакуум

Нядаўна ў аброўленым варыянце пачало выходзіць „Слова” — міжканфесійная хрысціянская газета, заснаваная ў сакавіку 2000 года. „Мы не хоцам зрабіцца яшчэ адным шараговым выданнем, — піша галоўны рэдактар Руслан Ключнік. У нашым грамадстве пакуль яшчэ захоўваецца вакуум інфармацыі пра хрысціянства. Яго запаўняюць нейкімі рэчамі, якія заснаваны на паганстве... Мы імкнёмся запоўніць гэты вакуум”.

Здароўе

Больш як 56 тысяч беларускіх дзяцей у мінульым годзе ў рамках гуманітарнага супрацоўніцтва паправілі сваё зда-

Закалот з назвамі вёсак

[1 ♂ працяг]

падпісаліся за названнем Nowokornino, каб не мяніць дакументы. Аднак на старой карце назвы вёскі напісана раздзельна. Уладзімір Галёнка, радны з Пасечнікаў-Вялікіх пайнфармаваў, што ў яго вёсцы людзі таксама падтрымалі прапановану пакінуць названне Pasieczniki Duże, каб не мяніць пашпарты.

Пастановы Рады гміны трапяць праз ваяводу ў Камісію ўстанаўлівання называў мясцовасцей пры Міністэрстве ўнутраных спраў і адміністрацыі. Калі міністр рашыцца на змену назваў, пастанова на будзе юрыдычную сілу не раней студзеня 2003 года, бо змены назваў мясцовасцей уводзяцца толькі адзін раз у год.

— Усеагульны перапіс насельніцтва будзем праводзіць з назвамі зарэгістраванымі ў Афіцыйным спісе мясцовасцей. Аднак, пакуль справа высьветліцца, жыхары будуть карыстацца пашпартамі з цяперашнімі назвамі мясцовасцей, — патлумачыў сакратар Мікола Кандрацюк.

Магчыма, што прадстаўнікі Камісіі ўстанаўлівання назваў мясцовасцей будуть кансультавацца з гісторыкамі і моваведамі. Калі б яны вырашилі не мяніць афіцыйных назваў, маючы на ўвазе іх гісторычную вартасць, то сродкі на змену пашпарту павінны знайсціся ў дзяржаўным бюджэце. Гэта ж не жыхары прыдумалі новыя назвы вёскам.

Аляксей МАРОЗ

Следства ў справе пацыфікацыі

[1 ♂ працяг]

ваць чарговыя вёскі. У Шпаках загінула сем чалавек, згарэлі 22 гаспадаркі, у тым ліку 17 жылых дамоў. У Занях жыццё страцілі трыццаць чалавек, у тым ліку дзевяцёра дзяцей, згарэла 13 будынкаў. У Канцавінзе спалены быў 3 дамы, 12 клуняў і 24 хлявы.

У 1949 г. Ваенныя раённы суд у Беластоку прыгаварыў „Бурага” да вышэйшай меры пакарання, а ў 1995 г. суд Варшаўскай ваеннай акругі ў Ольштыне рэабілітаваў яго, матывуючы рашэнне тым, што ў падставе дзеяння „Бурага” ляжала барацьба за незалежнасць краіны.

Грамадскі камітэт сем'яў загінуўшых вазакоў ужо ў чэрвені 1995 г. патрабаваў расследаваць справу пацыфікацыі. У сакавіку 1997 г. тадышнія Камісія па вывучэнні залычнстваў супраць польскага народа занялася справай, але неўзабаве была яна ліквідавана (яе месца заняў створаны ў 1998 г. Інстытут нацыянальной памяці).

Як паведаміў агенцтву ПАП прокурор Дар'юш Альшэўскі, мэтай следства з'яўляецца перш за ўсё дакументаванне злачынных здарэнняў, устанаўленне пакрыўданых і праследаванне віноўнікаў. Віталь ЛУБА

Сход Беларускага гісторычнага таварыства

Агульны сход сяброў Беларускага гісторычнага таварыства адбыўся ў Беластоку 22 сакавіка г.г.

Дзейнасць БГТ за апошнія трэх гады засяроджалася на выдавецкай і выставачнай дзейнасці ды ладжанні навуковых канферэнцый. Візітнай карткай БГТ з'яўляецца „Беларускі гісторычны зборнік” („Białoruskie Zeszyty Historyczne”). Часопіс выходзіў рэгулярна два разы ў год, вясною і ўвосень. У згаданы перыяд выйшлі сшыткі 11-16, сярэднім аб'ёмам у 250 бачынак. Такім чынам, пабольшоўся аб'ём і павялічылася кола аўтараў. „БГЗ” надалей выконвае функцыю агульнабеларускага часопіса, друкующа ў ім аўтары з Польшчы, Беларусі, спарадычна з іншых краін: з Літвы і Расіі. На жаль, паменшала як быццам аўтарская актыўнасць сяброў БГТ. Сталы рэдактар часопіса — Яўген Міранович, і не будзе перабольшваннем сцвярджэнне, што „БГЗ” стаіць перш за ўсё на ягонай адданасці рэдактарскай працы.

У згаданы перыяд БГТ выдала 8 кніжак (столкі ж, колькі ў папярэднія трэх гады). У 1999 годзе выйшлі трэх кніжкі: а. Рыгора Сасны і Дарафея Фіёніка *Parafia Ryboły*, Антона Мірановіча *Sylwester Kossow, biskup białoruski, metropolita kijowski* і Аней Катковіч ды Веранікі Катковіч-Клентак *Uspamiны* (апрацаваныя Аленай Глагоўскай і Вячаславам Харужым). У 2000 годзе на кніжных паліцах з'явіліся два выданні: Яўгена Мірановіча *Polityka narodowościowa PRL i Irény Matuse W Pułachach, Stawku, Trześciance. Z dziejów óswiaty ludu białoruskiego na Podlasiu*, а 2001 год за-варшыўся выданнем трох кніжак: Малгажаты Мароз „*Kryniczna. Ideologia i przywódcy białoruskiego katolicyzmu*”, Марыяна Пецюковіча *Кара за службу народу. Abraszkis sсыльнага жыцця* (апрацаваныя Аленай Глагоўскай і Вячаславам Харужым) ды а. Рыгора Сасны і Дарафея Фіёніка *Wies Pasynki i okolice*.

Чарговай дзялянкай дзейнасці БГТ было арганізование канферэнцій. У 1999

годзе адбыўся міжнародны круглы стол „Беларусы і палякі. Дыялог народаў і культур X-XX стст.” у Гродне, а суарганізаторам выступіў Заходнебеларускі гуманітарны цэнтр даследавання Усходняй Еўропы. Матэрыйлы гэтай канферэнцыі надрукованы былі ў 8 кнізе альманаха *Nashi radavod* пад рэдакцыяй Дзмітрыя Карава і Алена Латышонка. У гэтым жа годзе ў Беластоку ладзіліся дзве канферэнцыі: „Грамадска-палітычнае жыццё ў Беларусі ў 1939-1941 гг.” ды „Стан і перспектывы даследавання гісторыі Беларусі”. У 2000 годзе таксама ў Беластоку адбылася адна канферэнцыя на тэму „Змаганне за беларускую дзяржаўнасць”. У 2001 г. у Мельніку ў 500-я ўгодкі Мельніцкай юніі і надання Мельніку гарадскіх правоў прыйшла канферэнцыя „Вялікае княства Літоўскае і этнагенез беларусаў”.

У 1999 годзе БГТ арганізавала дзве выстаўкі: „З альбома Яўгена Аніські з Ягуштова, што пад Бельскам (арганізатор Дарафей Фіёнік) і „Пачаткі беларускага школьніцтва ў Бельску”, у Беларускім ліцэі (арганізаторы Дарафей Фіёнік, Славамір Іванюк). У гэтым жа Вячаславу Харужы з фінансавай падтрымкай Мітрафана Смаршчка з ЗША арганізаваў аднаўленне надмагільнага помніка д-ру Мікалаю Чарнецкаму на праваслаўных могілках у Беластоку. 1999 год быў годам самай актыўнай дзейнасці Таварыства за апошні тэрмін.

У апошнія гады БГТ прыдбала памяшканне пад бібліятэку, якую арганізуе Анатоль Вап.

Былі ў сяброў Таварыства прыватныя дасягненні: Яўген Мірановіч абараніў доктарскую дысертацыю і атрымаў званне прафесара, а кандыдацкія дысертацыі абаранілі Ірэна Матус, Малгажата Мароз і а. Рыгор Сасна. Журналістка Радыё Рацыя Валянціна Лаеўская атрымала ўзнагароду Беларускага гісторычнага таварыства за публіцыстыку адносна перыяду другой па-

Праўленне БГТ (злева): Славамір Іванюк, Малгажата Мароз, Вячаслаў Харужы, Алена Латышонак (сидзіц) і Яўген Мірановіч.

ловы 40-х гадоў XX ст.

У апошнія гады замацавалася створаная ўвосень 1997 г. Кафедра беларускай культуры, якая вядзе сваю выдавецкую дзейнасць і арганізуе канферэнцыі. Прыгадаем, што стварэнне БГТ было свайго роду адказам на немагчымасць стварэння навуковой беларускай установы ў тадышнім Беластоцкім філіяле Варшаўскага універсітета.

Шмат працы надалей укладають сябры Таварыства ў „Ніву”, „Czasopis”, „Bielski Gostiniec” і „Przegląd Prawosławny”. Актыўныя яны і ў галіне электронных медыяў (Польскае радыё Беласток, Беластоцкі асяродак Польскае тэлебачання і самы новы — Радыё Рацыя).

Гісторычна-этнографічны летнік і зімнік для ліцэйскай і студэнцкай младзі самастойна праводзіцца „Клуб польска-беларускай думкі” пад апекай Яўгена Янчука.

Пры такой грамадской актыўнасці сяброў БГТ пабольшыць актыўнасць самога Таварыства немагчыма. Пэўным тормазам будзе таксама паўсюднае абмежаванне сродкаў, прызначаных на

навуковую і культурную дзейнасць, якое закране ўжо сёлета і дзейнасць БГТ. Абмежаваны ўжо сродкі на выданне „БГЗ”, невядома ці будуть сродкі на іншыя мерапрыемствы. Тым не менш нельга не ўспомніць, што актыўнасць Таварыства была магчымая дзякуючы фінансавай падтрымцы Міністэрства культуры і ў меншай ступені Управы горада Беластока.

Нягледзячы на сціпласць сваіх сродкаў, БГТ стараецца падтрымоўваць братніе БГТ у Рэспубліцы Беларусь. БГТ у РБ выдае свой „Гісторычны альманах” (ужо 6 нумароў) і ладзіць канферэнцыі.

Уздельнікі сходу выказалі давер Праўленню за дзейнасць у 1999-2001 гг. У новае праўленне перавыбранныя былі: Алена Латышонак — старшыня, Славамір Іванюк — намеснік старшыні, Вячаславу Харужы — сакратар, Малгажата Мароз — скарбнік, Яўген Мірановіч — сябра, а ў Рэзвізійную камісію выбраны: Дарафей Фіёнік — старшыня, Яўген Янчук — сакратар, Анатоль Вап — сябра.

Алена ЛАТЫШОННАК

У БГКТ

Экзамен

21 сакавіка г.г. у памяшканні БГКТ у Беластоку адбыўся экзамен у вышэйшыя навучальныя ўстановы ў Рэспубліцы Беларусь. Прыехаўшай з Беларусі экзаменацыйная камісія залічыла студэнтамі 7 навучэнцаў з Бельскага ліцэя з беларускай мовай навучання і 4 асобы з Гайнаўскага белліцея.

Пасяджэнне ГРК

28 сакавіка Галоўная рэвізійная камісія аблеркавала і прыняла рэгламент працы ГРК, а таксама аблеркавала і зацвердзіла план працы ГРК.

Пасяджэнне Прэзідыума

28 сакавіка адбылося пасяджэнне Прэзідыума ГП БГКТ з удзелам ГРК.

У павестцы для бытл наступныя справы:

1. Дзейнасць БГКТ у актуальных абставінах;
2. Уздел БГКТ у выборах у самаўправы;
3. Падрыхтоўка да пленарнага пасяджэння ГП БГКТ;
4. Кадравыя справы. У сувязі з 65 гадавінай з дня нараджэння Яна Сычэўскага, па прапанове ГРК, Прэзідыум прызнаў яму грашовую ўзнагароду. Уручаны быў яму таксама ад імя ГП БГКТ і ГРК віншавальны ліст за ахвярную грамадскую дзейнасць. І, вядома, былі кветкі і пажаданні ад прысутных на пасяджэнні.

Міхась Хмялеўскі

Якой мы нацыянальнасці?

31 мая па 8 чэрвеня будзе праведзены ў Польшчы Нацыянальны ўсебеларускі перапіс насељніцтва і кватэр ды Усагульны сельскагаспадарчы перапіс. У перапісе ставяцца пытанні пра нацыянальнасць жыхароў Польшчы і мову, якой яны карыстаюцца ў сям'і. А вось што пра нацыянальнасць і мову сказали жыхары Гайнаўскай гміны.

Рыгор Мароз са Старога Беразова, радны Гайнаўскай гміны, пенсіянер:

— Людзі ў нас па-рознаму думаютъ на контакт нацыянальнасці. Адны гавораць, што будьць пісацца беларусамі, іншыя баяцца адмоўных паслядоўнасцей у будучыні. Трэба будзе арганізаваць сходы па вёсках і растлумачыць людзям, каб не баяцца прызнавацца да сваёй нацыянальнасці. Гэтае пытанне ўводзіцца, каб даведацца колькі ёсць нацыянальных меншасцей. Я заўсёды лічыў сябе беларусам. Нават і ў войску пісаў, што я беларускай нацыянальнасці. А на якой мове мы дома

гаворым цяжка будзе ўжо так канкрэтна выказацца.

Пётр Галёнка, солтыс Дубіч-Асочных, гаспадар:

— У нашай вёсцы пра перапіс яшчэ не гаварылі. Я сам буду пісаць беларус, але наша моладзь лічыць сябе польскай нацыянальнасці. Тлумачаць, што яны грамадзяне Польшчы, то і польскай нацыянальнасці, толькі праваслаўнага веравызнання. А дома размаўляем па-свойму, на мове рэгіянальной, як у нас гавораць „хахлацкай” і цяжка яе аднесці да нейкай літаратурнай.

Уладзіслаў Нічыпарук, солтыс Чыжык, гаспадар:

— У нашай вёсцы сходу на контакт перапісу не было. Я буду пісаць — польскае грамадзянства, але беларуская нацыянальнасць, бо такія тэрыторыі ў нас, што жывуць беларусы. Мова ў нас, аднак, мяшаная, такі беларуска-украінскі дыялект. Больш аднак падобны да украінскай мовы.

Марыя Швед, солтыс Ліпін:

— Мы беларусы і будзем так пісаць.

Бо як ад дзеда-прадзеда былі беларусы, то як будем інакш заяўляць. А мову нашу цяжка акрэсліць, бо яна ні польская, ні руская, ні беларуская.

Мікола Жменька, солтыс Арэшкава:

— Я буду пісаць, што беларуская нацыянальнасць і польскае грамадзянства. А мова наша беларуская, бо мовы ў нас хіба ж не забяруць. Людзі ў нас яшчэ мала ведаюць пра перапіс. Трэба будзе рабіць спатканне і тлумачыць як ён будзе праходзіць.

Марыя Германовіч з Махнатага:

— Хаця жывем мы ў Польшчы, то ніхто ж не напіша, што ў нас польская нацыянальнасць, толькі беларуская. Калі гаварыць пра мову, то мы ж не гаворым па-польску ці па-ўкраінску, а наш дыялект больш на беларускую мову падобны. Людзі, аднак, па-рознаму гавораць наконт перапісу. Некаторыя можа і будуть апасацца прызнавацца да сваёй нацыянальнасці.

Паколькі многія беларусы могуць баяцца заявіць пра сваю нацыянальнасць, павінны яны быць інфармаваны, што індывідуальная данія будуть засакрэчаны і ахоўвацца законам, а інфармацыя атрыманыя ў выніку перапісу будуть выкарыстоўвацца толькі для зводных апрацовак.

Аляксей МАРОЗ

Праекты інтэграцыі паўночна-ўсходніх „крэсаў”

Пасля падпісання Рыжскага дагавору ў сакавіку 1921 г. больш за два мільёны беларусаў апынулася ў межах Польшчы. Ад пачатку існавання II Рэчы Паспалітай варшаўская ўлады прытымліваліся канцэпцыі эндэцкага лагера выграшэння праблем славянскіх меншасцей. Эндэкі бачылі беларусаў як этнографічную масу, якая пры адпаведнай палітыцы хутка павінна пераўтварыцца ў нацыянальна свядомых палякаў. Ідэолаг нацыянал-дэмакратіі Раман Дмоўскі асіміляцыю беларусаў бачыў як працэс, які меў адбыцца пры дапамозе школы, культурных устаноў і стварэння перспектывы цывілізацыйнага павышэння. Пра федэралістычныя планы Язэпа Пілсудскага ніхто ўсур'ёз не разважаў.

Пілсудскі, хаяц пасля 1926 г. меў у сваіх руках поўную ўладу, не памяняў у нічым эндэцкай палітыкі ў адносінах да беларусаў, а праўленне яго палкоўнікаў пасля 1935 г. стала ў карыкатуральны спосаб рэалізаваць планы Дмоўскага.

Толькі некалькі дзеячаў санацыйнага лагера, як Леан Васілеўскі ці Тадэуш Галуўка, прытымліваліся ідэі дзяржаўнай асіміляцыі. У адрозненні ад нацыянальнай асіміляцыі, якая мела пераўтвараць беларусаў у палякаў, дзяржаўная мела ствараць з іх толькі лаяльных грамадзян краіны. Паводле Васілеўскага, дзяржава павінна стрымацца ад рэпресій супраць беларускага школьніцтва і ўсялякай інтэлектуальнай дзейнасці, а наадварот — спрыяць развіццю асветы, выдавецтваў, гаспадарчай дзейнасці, ствараць перспектывы развіцця, адкрыць магчымасць працы ў самаўрадавых структурах, даць беларусам пачуццё быць грамадзянамі. Не было аднак у Польшчы нікага палітычнага лагера зацікаўленага рэалізацыяй такой палітыкі. Не было таксама для яе падтрымкі сярод польскага грамадства.

Пасля смерці Пілсудскага ўлада ў Польшчы і нацыянальная палітыка апынулася ў руках людзей, якія мелі зусім іншыя меркаванні наконт нацыянальнай палітыкі чым Леан Васілеўскі. У 1935 г. гатовы былі першыя праекты інтэграцыі Заходніяй Беларусі з Польшчай. Узніклі яны ў Аддзяленні бяспекі Палітычнага дэпартамента Міністэрства ўнутраных спраў. Аўтары на самым пачатку паставілі тэзіс, што цэнтральныя ўлады Польшчы, не маючы да гэтага часу нікіх планаў інтэграцыі „крэсаў”, аддалі ініцыятыву мясцовым чыноўнікам і палітычным службам, якія паводзілі сябе як у аку-

паванай краіне і тым самым замацоўвалі варожасць мясцовага насельніцтва да польскай дзяржавы. У выніку такой палітыкі — даказвалі супрацоўнікі МУС — значна паменшылася колькасць людзей польскай нацыянальнасці ва ўсіх паветах паўночна-ўсходніх Польшчы. Спасылаліся яны на вынікі перапісу ад 1921 і 1931 гадоў.

Сітуацыя ацэньвалася як небяспечная для дзяржавы. Каб адмяніць існуючы стан, прапанавалася перасяліць на ўсход з цэнтральных ваяводстваў малазямельных і безземельных сялян. Напачатак пропанавалася перасяліць 100 тысяч каланістаў на Палессе. Гэта тэрыторыя здалася кіраўніцтву МУС найбольш надзейнай таму, што мясцове насельніцтва не мела нікай нацыянальнай свядомасці, было палітычна малаарганизаванае, таму — меркавалася — не павінна ствараць ніякіх проблем падчас каланізацыйнай акцыі. У будучыні польскае Палессе раздзяляла б зоны беларускіх і ўкраінскіх уплываў.

Хаяц ў Віленскім і Наваградскім ваяводствах большасць насельніцтва гэта палякі — пісалася ў дакументах МУС — аднак не маюць яны ні нацыянальнай, ні дзяржаўнай свядомасці, таму не могуць выконваць ніякай цывілізацыйнай місіі. Пад уплывам „чужой” (чытай: беларускай) пропаганды мясцовыя палякі часта мянююць нацыянальнасць і заяўляюць, што з'яўляюцца беларусамі. Таму, паводле МУС, патрэбны быў там людзі з цэнтра Польшчы, перш за ўсё як арганізаторы грамадскага жыцця, якія павялі б за сабой мясцовых палякаў.

Каб ажывіць рынак ва ўсходніх ваяводствах, МУС планавала перасяліць на ўсход больш за 200 тысяч пенсіянеру і інвалідаў. У паўночна-ўсходніх ваяводствах з'явіліся б такім чынам людзі з вялікай, як на лакальныя варункі, сумай грошай. Паўплывала б гэта на рост цэн на прадукты сялянскай гаспадаркі і памяняла б палітычную атмасферу на гэтай тэрыторыі. Пенсіянеры перш за ўсё аднак памянялі б нацыянальную структуру „крэсаў” і рапчу паўплывалі б на асіміляцыйныя працэсы. МУС аргументавала, што больш за 80 працэнтаў пенсіянернага фонду складаюць дзяржаўныя датацыі, таму пенсіянеры маюць абязвязкі перад дзяржавай, а перасяленне павінны ўспрымаць як цывілізацыйную місію, службу для бацькаўшчыны.

Аднак МУС найважнейшай лічыла кадравую палітыку. Пропанавала пасылаць на ўсход людзей здольных, сумленных, свядомых свае ролі сярод

чужога насельніцтва. Чыноўнікі павінны падымаць аўтарытэт дзяржавы, а не пастаянна яго кампраметаваць як было да гэтага часу. Існуе вялікая сцяна паміж польскім чыноўнікамі ды настаўнікамі і мясцовым беларускім насельніцтвам — пісалася. Мянаць людзей пры ўладзе і рэалізаваць зямельную рэформу — толькі такім чынам можна ствараць умовы для асіміляцыі.

У палове 1936 г. свой праект палітыкі дзяржавы ў адносінах да беларускай і украінскай меншасцей стварыла Бюро нацыянальнай палітыкі МУС. Супрацоўнікі гэтай установы пропанавалі шырока рэкламаваць палітыку дзяржаўнай асіміляцыі, але не-афіцыйна ствараць умовы для нацыянальнай асіміляцыі. Пропанавалі яны пазбягаць усялякіх дзеянняў, якія паказвалі б на тое, што дзяржава змагаецца з беларускім рухам асабліва там, дзе грамадства прадстаўляе пэўны ўзровень нацыянальнай свядомасці. Там, дзе не было ніякіх беларускіх культурных цэнтраў, слядоў інтэлектуальнай дзейнасці, пропанавалася аблічоўваць усялякую культурную актыўнасць да найбольш прымітыўных форм — дэманстрацыі адметнасці этнічнага фальклору. Як альтэрнатыўная павінна быць прысутнай культура „пануючага народа”.

Нацыянальная меншасць хутчэй будзе асімілявацца тады, калі эканамічна стане залежнай ад пануючага народа — пісаў дырэктар Бюро МУС. Прадстаўнікі меншасці павінен звяртацца за дапамогай, за працай да паляка, пастаянна павінен быць прасіцелем. Такі стан прывядзе мясцовага селяніна да высновы, што яго сітуацыя можа толькі тады памяніцца, калі стане атаясамлівацца з культурай пануючага народа.

Як інструмент асіміляцыі беларусаў аўтары праекта бачылі Праваслаўную царкву, юрыдычна цалкам падпарадкованую дзяржаве. Былі яны перакананы, што святары больш паспяхова могуць агітаваць за паланізацыйнай чым афіцыйнай дзяржаўнай асобы.

Найбольш радыкальны план інтэграцыі ўсходніх крэсаў узнік у 1937 г. пад загалоўкам „Перспективы ўнутранай каланізацыі”. Яго аўтарам быў супрацоўнік МУС Віктар Орніцкі. Вылічыў ён, што стабільнасць этнічнай на ўсходзе, а затым і палітычна, можа стаць толькі тады, калі палякі будуць складаць прынамсі 56,2% ад агулу насельніцтва ў паасобных паветах. Такі адсотак гарантует дамінацыю на два пакаленні, што дае час пануючому народу на асіміляцыю „чужых эт-

нічных груп”. З-за таго, што натуральны прырост сярод беларусаў вышэйшы чым палякаў, трэба — паводле Орніцкага — стварыць стан, які забяспечыць польскасць паўночна-ўсходніх крэсаў. Мяжа стабільной дамінацыі палякаў пачынаецца толькі на заход ад Гродзенскага, Ваўкавыскага і Бельскага паветаў Беластоцкага ваяводства. На ўсход ад гэтай лініі трэба было пачынаць будаваць „стабілізацыйную дамінацыю”.

Орніцкі пропанаваў тры формы стабілізацыі: 1) міграцыю асаднікаў з цэнтральнай Польшчы ў напрамку зоны каланізацыі, каб стварыць там пажаданыя 56,2%; 2) эвакуацыю беларусаў у такіх колькасці, каб пасля эвакуацыі палякі стваралі 56,2% ад агулу насельніцтва; 3) прымянеце абедзвюх форм стабілізацыі адначасова, каб атрымаць пажаданы вынік.

Пры дапамозе матэматычных узору Орніцкі палічыў колькі людзей з цэнтральных ваяводстваў трэба перасяліць на паўночны ўсход краіны (Віленскія і Наваградскія ваяводствы), якую акрэслі „паўночнай адзінкай” стабілізацыйнай зоны. Пра мясцове беларуское насельніцтва пісаў: „Oni są jednolitą wrogą masą, z której trzeba soś zrobić”. Што трэба зрабіць, Орніцкі аднак не акрэсліў. Пропанаваў толькі перасяліць у гэтую зону 360 тысяч людзей з Варшаўскага ваяводства.

Палессе акрэслі „сярэднай адзінкай”, дзе „статыстычнае супрацьстаннне” ёсць вельмі вялікае і патрабуе вялікіх намаганняў з боку палякаў, каб стварыць там пажаданую стабілізацыю ў выглядзе 56,2%.

У суме Орніцкі дамагаўся перасяліць на ўсход 6 мільёнаў людзей з цэнтральных ваяводстваў. Асаднікі пропанаваў пасяляцца у групах так, каб стваралі вёскі і мястэчкі са сваімі школамі, святліцамі, касцёламі, кааператывамі. Планы перасяленняў нарысаваў на картах, на якіх відаць з якога павета і якую колькасць асаднікаў трэба браць і куды дакладна іх перасяляць.

Усе прадстаўленыя праекты палітыкі разглядаліся ўрадам як дакументы да рэалізацыі. Не хапала толькі фінансавыя сродкі, каб які-небудзь план правесці на практицы. Невядома таксама, якая магла бы быць рэакцыя палякаў — пенсіянероў, чыноўнікаў, сялян — якім пропанавалі б перасяленне на ўсход краіны. Над гэтай праблемай чамусыці ніхто тады не задумоўваўся.

Яўген МІРАНОВІЧ

3 Аструды

„Gazeta Warmii i Mazur” — дадатак да „Gazety Wyborczej” — паведаміла, што ў Парафіяльным доме ў Аструдзе паказваецца выстаўка „Za Świętą Sprawę. Żołnierze Łupaszki”. 17 сакавіка я разам са спадарствам Іааннай і Яраславам Муськамі ездзім у Аструду.

Стаяла сонечная пагода. За Гетшвалдам бачым выпадак: самаход ляжыць у рове, побач жанчына, а каля яе дзеці плачуть. Самаходы спыняюцца і едуть далей. Усё робіць хуткасць, бо цяпер са-

маходы ляцяць як ракеты. Побач дарогі часта сустракаюцца крыжы, але шафёраў гэта не трывожыць, калі яны так спяшаюцца на той свет.

Захаўшы ў Аструду мы нікога не распытаўлі, пабачылі касцельную вежу і неўзабаве былі ў Парафіяльным доме. Пад артыкулам пра Падляшшу чытаём: „Por. Zygmunt Błażejewicz. «Zygmunt» — jeden z najwybitniejszych kresowych partyzantów. Był wykonawcą najbardziej spektakularnych akcji bojowych 5 Brygady. «Zygmuntowi» do dzisiaj niektórzy zarzucają spalenie białoruskiej wsi Wiluki i zamordowanie jednego z jej mieszkańców. Prawda jest taka, że partyzanci wykonali wy-

rok wydany przez sąd AK na konfidenta. Wieś została spalona w odwecie za ostrzelanie przez jej mieszkańców maszerującego szwadronu. Nie można więc mówić, że żołnierze «Łupaszki» prowadzili czystki etniczne na Białostocczyźnie. W szwadronie «Zygmunta» byli uczciwi Białorusini, dobrzy żołnierze i patrioci, którzy ginęli w walce z Sowietami”. I другі подпіс пад здымкам: „Lato 1945 roku. Żołnierze mjr «Łupaszki» wśród ludności jednej z białostockich wiosek. Szwadrony starały się zdobywać zaostrzenie tak aby zbytnio nie obciążać ludności cywilnej. Stąd wielka liczba akcji rewizyjnych w spółdzielniaach i urzędach. Zdobyte pieniądze szły na utrzymanie od-

działu, na potrzeby sieci terenowej, na pomoc dla aresztowanych i ich rodzin, a także dla poszkodowanej ludności”. Гэты фальш выканалі Яанна і Богдан Юзэф Кавалеўскі з Гданьска; фатаграфіі і экспанаты былі з фондаў Следчага архіву ў Гданьску і архіва ў Варшаве. Прадавалі там таксама кнігі пра Лупашку. Мы паглядзелі на гэта і як найхутчэй вярнуліся ў Ольштын.

Я ўдзячны спадарству Муськам, што ўзялі мяне на такую экспкурсю ў сонечную нядзелью, дзе можна было пабачыць „праўду” пра „подзвігі” Лупашкі ў беларускіх вёсках.

Андрэй ГАЎРЫЛЮК

Як апранацца, каб падабацца

Я ўсё ж такі вяртаюся да тэмы хлопцаў, бо яна мне не дае спакою. Ведаю ўжо, дзе маю шукаць хлопца, але гэта, аказваецца, не ўсё. Бо хлопца мала знайсці, трэба яго яшчэ да сябе прыщагнуць! (прынадзіц). А як жа звярнуць на сябе ўвагу чалавека, які ўвесе час заняты незразумелымі мне думкамі пра футбол, Клэйка-3 або GTA (што-не будзь гэта не абазначала б...). Але жанчыны маюць свае спосабы, а хіба найбольш вядомым з іх ёсьць прыгожае адзенне.

Я ўжо ад некалькіх гадоў уважліва назіраю за хлопцамі і іх зацікаўленнямі з прыкрасцю мушу сцвердзіць, што хіба найбольш ім спадабалася б дзяўчына з вялікімі вачымі і, не баюся гэтага сказаць, голая. З прыкрасцю, бо нармальная дзяўчына не могуць у гэтакі способ заахвочваць да сябе незнаёмых хлопцаў (прынамі я атакі выпадках ніколі не чула). Прычына нават не ў тым, што крыху сорамна выйсці на вуліцу голай (сённяшня дзяўчына не маюць старасвецкіх поглядаў на тэму маральнасці), але самі скажыце — так на здаровы розум — ці гэта разважна выходзіць без адзежы на вясенні вецер або даждж са снегам? Напэўна не! Таму мы вымушаны выдумаць штосьці іншае, што зацікаўць нашага каханага.

Аднойчы я бачыла незвычайнэ здраянне. Сядзелі мы з хлопцамі з паралельнага класа на школьнім калідоры, бо якраз мелі „фортачку”. Хлопцы, вядома, размаўлялі пра тое ды сёе, а я іх слухала. Але ў адзін момант усе раптам сціхлі. Пачуўся водгук абцасікаў, якія няспешна стукалі ў школьнную падлогу. Неўзабаве паказалася таксама іх уладальніца, а была гэта дзяўчына не толькі прыгожая і зgrabная (іншых у белліці зняма), але ўбраная як францужанка (як новая капейка). Мела яна на сабе ўспомненія ўжо туфелькі, чорную блузачку без рукавоў і густоўную спадніцу да кален. Паслала яна майм сябрам

чароўную ўсмешку і лёгка, быццам тая птушка, паляцела далей.

Я тым часам, не без здзіўлення, спаглядала на хлопцаў. Яны здаваліся толькі што прабуджвацца з доўгага сну: вочы мелі яшчэ за імглой і выглядалі крыху безразумна. Па хвіліне або дзвюх адзін з іх цяжка ўздыхнуў і зноў пачалася нармальная гутарка.

Як гэтае ўсё растлумачыць? Я ўжо, здаецца, разумею. Хлопцы, як хлопцы — зачарараваныя прыгожай дзяўчынай. Але чаму ніхто з іх не затрымаў яе, не папрасіў да століка? Адказ вельмі просты, але памятайце, гэта мусіць астацца паміж намі, жанчынамі. Справа ў тым, што хлопцы, якія ўвесе час працуяць даказаць, што яны цвёрдыя і нячулыя, адным словам „мачо”, так сапрауды вельмі нясмелыя і баязлывыя. Ім здаецца, што яны не спадабаюцца такай прыгажуні. Але не маюць рацы! Яна ж таксама не прадала сэрца за туфелькі!

Ведаю ўжо, што трэба на хлопца знайсці іншую прынадбу. Але якую — вазьмі ды адгадай! Здраджу Вам малы сакрэт. Вы можа заўважылі ўжо, што хлопцы — менш складаная форма чалавека і з імі трэба абыходзіцца як з дзяцьмі. Яны напэўна не дацэніць нашай новай спадніцы (яны нават не ведаюць розніцы паміж спадніцай і сукенкай!), але ёсьць такія часткі нашай адзежы, якія напэўна іх зацікаўць. Як немаўляці каляровыя цацкі, так тыповаму мужчынне спадбаюцца нашыя пярсцёнакі, завушніцы ці бранзалеткі.

Але самыя аздобы не памогуць, калі мы не будзем сябе ў іх добра адчуваць. А калі будзем упэўнены ў сабе, як гэтае дзяўчына ў туфельках, хлопцы нас напэўна заўважаць — не цяпер, то ў чацвер.

Зрэшты, ёсьць яшчэ іншыя спосабы, каб у сябе зацікаўць хлопца...

Яўдося

Экзамены па старых правілах

Вучні апошніх класаў Комплексу школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы ў Гайнаўцы рашиліся здаваць экзамены на атэстат сталасці падвole старых правілаў. Дадаткова можна будзе здаваць экзамен па інфарматыцы.

— Новае — невядомае. Мне асабіста лепш здаваць па-ранейшаму, бо магу адмовіцца ад матэматыкі. Думаю, што лепш пісаць перад сваімі настаўнікамі, бо ведаєм іх і менш будзем хвалявацца, — сказала чацвёртакласніца Юліта Валкавыцкая.

— Я, як настаўніца, перакананая ў неабходнасці ўвядзення новага экзамена на атэстат сталасці, які, на маю думку, больш аб'ектыўны. Ад вучняў патрабуецца мениш энцыклапедычных ведаў, і больш самастойнага мыслення. Можа і за мала часу было на падрыхтаванне новых экзаменаў. Самі мы толькі началі шукаць публіцыстычныя тэксты, — сказала настаўніца беларускай мовы Вольга Сянкевіч.

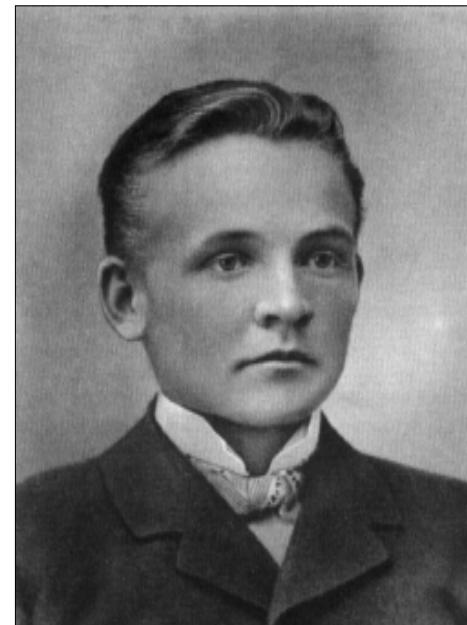
Новае, што ўводзіцца ў старыя пісьмовыя экзамены на атэстат сталасці па

беларускай мове — гэта інтэрпрэтацыя верша. У білеты для вусных адказаў уключаны некаторыя пытанні рыхтаваныя да новага экзамена: пра фальклор, беларускую меншасць у Польшчы і весткі пра Беласточчыну. Пытанні пазбягаюць біяграфічных звестак і дат.

Сёлета пісьмовыя экзамены на атэстат сталасці пачнуцца 9 мая. Вучні белліцэй экзамен па беларускай мове пісаць будзець пасля суботне-нядзельнага перапынку, 13 мая. Дырэкцыя школы выступіла ў Міністэрства адукацыі з просьбай памяняць дзень пісьмовых экзаменаў па беларускай мове з 13 на 8 мая, але не атрымала адказу. Такая змена дазволіла б 13 мая абавязціць вынікі пісьмовых экзаменаў і раней закончыць вусныя, у выніку чаго абитурыенты маглі б хутчэй падаць дакументы ў выбраныя вышэйшыя навучальныя ўстановы. У такой сітуацыі вынікі пісьмовых экзаменаў будзець авшучаны 13 мая без рэзультатаў па беларускай мове, якія будзець вядомы не-калькі дзён пазней.

Аляксей Мароз

Летапіс працоўнага шляху

Я — шлях, якому век няма спакою
Hi ў чорны дзень, ні ў месячную ноч.

Я. Купала, „Па шляху”

Пасля смерці бацькі (1902) Ясьці яшчэ нейкі час працаваў на гаспадарцы — „араў, касіў, сек дровы”. Потым прыйшло рашэнне паспытаць шчасця не на традыцыйным фаху арандтарства.

„И вот в 1903 году (кажется) я пошел на службу, сначала домашним учителем (тоже вроде передвижника), а через два месяца попал писцом к судебному следователю в Радошковичи. Но и тут я вскоре (праз 2 недели — Т. Л.) был уволен из-за плохого, некалиграфического почерка”.

Спраба знайсці работу ў лясніцтве не удалася, і Луцэвіч па рэкамендацыі знаёмага ўладкоўваеща ў маёнтку Беліца памешчыка Свяцкага. Спачатку служыў у канторы, а ўвесну 1904 года — малодшым прыказчыкам у полі.

Тэлеграма аб хваробе маці прымусіла пакінуць службу і вяртацца ў Селишча на гаспадарку. Вясной гэтага ж года сям'я пераїзджае ў Бараўцы.

„Ен неўзлюбіў Бараўцы з першага погляду — ні асунутай набакі страхі старой, як свет, хаты, ні загароджы перад акенцамі на дарогу: штыкецны цераз адну, шула адно, цалкам звалене на дол. Удовіна хата, якая ў ёй весялосць — чужая, недагледжаная! А ўдава ж — яго маці”. (А. Лойка).

З восені 1905-га па восень 1908-га — праца на броварах у якасці памочніка вінакура: 1905-1906 — у маёнтку Сёмкава Мінскага павета, 1906-1907 — у Яхімоўшчыне Віленскага павета, 1907-1908 — маёнтак Дольны Сноў Навагрудскага павета. Кругамі пекла называў пасля Купала гэту работу на вінакурнях.

Восенню 1908 года, атрымаўшы запрашэнне ў Вільню, пает з радасцю пакідае пастылую працу, каб заняцца любімай работай. Адразу па прыездзе ўладкоўваеща бібліятэкам у прыватнай бібліятэцы „Знаніе” Б. Л. Даніловіча і адначасова супрацоўнічае ў „Нашай ніве”.

Так прайшоў год, які не прынёс паслу жаданага задавальнення. Бунтарскі дух Купала-рамантык выношваў у сабе, пакуль той не становіўся вершам. А вершам пісалася ўсё менш. І мудры Барыс Даніловіч зразумеў: трэба тэрмінова мяняць абстаноўку. І ён прапануе выйсце — паслаць Купалу ўпраўляючым у свой маёнтак Беніца (Беніца) Мінскай губерні.

Праз два месяцы вярнуўся ў Вільню, каб адтуль на чатыры гады пасехаць у Пецярбург на агульнаадукацыйныя курсы А. Чарняева.

У верасні 1913 года — новая супстрэча з Вільнем. На працягу двух гадоў Купала працуе адказным рэдактарам „Нашай нівы”. „Штат редакции состоял из меня и Бядули. На нашей обязанности лежало написать номер, прокорректировать и выпустить в свет. Конечно, материалы поступали и со стороны”.

Развітанне з Вільнем было вымушанае. Набліжаўся фронт. Вільня эвакуіравалася. Ішоў верасень 1915 года. З Вільні шлях вёў да маці ў Акопы. Тут было спакойна і ўтульна.

У хуткім часе, атрымаўшы запрашэнне свайго знаёмага С. К. Жывапісца, ветурача і грамадскага дзеяча, Купала едзе ў Арол, а адтуль — у Москву. Тут ён паступае ў гарадскі народны універсітэт імя А. Л. Шаняўскага слухачом гісторыка-філософскага цыкла. Быў канец верасня 1915-га.

А ўжо 30 студзеня 1916-га Купала працуе ў Мінску старым рабочым у дарожна-будаўнічым атрадзе Варшаўскай акругі шляху зносін.

Улетку гэтага ж года атрад перакінуўся ў Полацк. Там жа, на Віцебшчыне, апынуўся і Купала.

У 1917 годзе, пасля рэвалюцыі, пераїзджае ў Смаленск. Тут у ліпені 1918 года ён падае заяву на пасаду агента па забеспячэнню і з 21 ліпеня прыступае да работы „земгусарам”. Уздоўж і ўпоперак скалясіў ён Курскую губернію і Смаленшчыну, набываючы цукар і іншыя прадукты. „Цяжкім і жудкім” назаве паэт увесну 1918 год: „.... я папраўдзе быў як непрытомны”.

У студзені (21) 1919-га пераїзджае на пастаяннае жыхарства ў Мінск. З красавіка працуе ў Народным камісарыяце асветы бібліятэкам пры Беларускім народным доме.

З 1921 года Купала — намеснік загадчыка літаратурна-выдавецкага аддзела Народнага камісарыята асветы БССР. Пазней назначаецца старшыней навукова-літаратурнай камісіі, рэдагуе часопіс „Вольны сцяг”.

У 1922 годзе — праца ў Беларускім кааперацыйна-выдавецкім таварыстве „Савецкая Беларусь”. Абіраецца сапраўдным членам Інстытута беларускай культуры (Інбелкульт). А ў 1925 годзе Савет Народных Камісараў (СНК) БССР пастановіў вызваліць Янку Купалу ад займаемых пасад з мэтай стварэння лепшых умоў для творчасці і прызначыць яму пажыццёвую пенсію.

Але працоўны шлях на гэтым не канчаўся. Купала піша, займаецца перакладамі, многа ездзіць па краіне і за мяжу (Польшча, Чэхаславакія, Германія), выступае перад вучнёўскай моладдзю, прымае ўзнагароды ад Урада: аўтамабіль, дача (Ляўкі), ордэн Леніна, грамата „Ганаровы металіст” (ад рабочых Мінскага завода „Камунар”) і г.д.

А горкія, сумныя, трагічныя радкі абнародаваных дакументаў сведчац...

Сведчац аб тым, што быў яшчэ і адваротны бок жыцця, бо „бяграffія і паэзія ішлі адной цяжкай дарогай”. Тамара Лайрэнчук, Высокое

Зорка

старонка для дзяцей

Дзвярная ніша

Дом стary. Драўляны. Паставілі яго дзед Іван з братам Юстынам, зараз пасля другое вайны. Спачатку стаяў ён на каменні, пасля паднялі яго з дапамогай машын усялякіх, і падклалі яму мураваны падмурак. І памянялі вокны і некаторыя дзвёры. А адных дзвярэй — не мянілі. Славутых, вядомых і дзедавай дачцэ Зіне, і яго ўнукам ды праўнукам. Гэта дзвёры з залы ў дзедавы пакой. Праўда, перамалёвалі іх, бо ж больш чым за паўстагоддзя былі б яны праста брыдкімі, бруднымі, старымі.

Як думаецце, ці не пыхлівымі былі новыя дзвёры, паглядаючы на перадзенныя шашалем нішы старых? Вядома, а як жа ж! Ведаем мы такіх: што новае, гэта хораша, што старое — преч! Непатрэбная ламачына — на сметнік ці ў печ! А што такое асаблівае ў старых дзвярах, праз якія што і раз праходзілі людзі?

Засталіся паметкі. Робленыя хімічным алоўкам. Звычайнімі алоўкамі, ці каляровымі. Ад недзе паўметра ад падлогі аж куды — вышэй за дзеда Івана, які быў сярэдняга росту. Успамінаюць дзвёры, парыпваючы ўноч і ўдзень. Сабе парыпваюць, калупаючыся ў сваёй старой памяці. Каб весялей было. Каб адчуць сябе важнымі:

— Хімічны аловак зрабіў першую рыску ў той час, калі Зіна ўсталала на

Вучні з Аўгустова.

Фота Міры Лукшы

ножкі. Другая рыска — праз паўгода... Аж Зіна ў школу пайшла. Пасля шмат рысак, аж да таго часу, калі школу кончыла. Чырвоным алоўкам — рыскі ад макаўкі галоўкі Зініага сына Жэніка, зялёным — дачкі Аленкі, сінім — малодшае дачкі Галачкі. Раз дзед Іван мераў унукau, раз баба Любa, іншы раз бацькі Жэнікавы, Аленчыны ды Галаччыны. Па абодвух баках дзвярное рамы. А раз і самі дзеткі значылі, крывулькамі. Тады прыкладвалі да галавы кніжку, каб раўней было. Жэнік нават і цвічком значыў свой рост, — рысаваў глыбокі раўчачок. Дзед тады злаваўся — не любіў, каб марнаваць добро ў хаце.

Пацягнулі тады дзвёры белай фарбай, але знакі былі відны. А, можа, так і малявалі, каб паметкі засталіся? Бо новыя рыскі началі з'яўляцца. Павучыліся ўсё цёсця Алена ды

Галка, у свет выпырнулі, на гаспадарцы застаўся тата Яўген. І ў яго паявіліся дзеци, дзедавы праўнукі. Мартынка, Алінка ды Косцік. І як толькі катарае з іх стала на ножкі — адразу іх пад старыя дзвёры, пазначыць рост на дзвярной нішы. Ажывіліся дзвёры, набралі моцы ў свае пакусаныя шашалем плечы.

— Вы што ўсё рыпіце ды рыпіце, — угнявіліся новыя, бліскучыя белыя дзвёры ў вялікі пакой. — Каб хоць чыстыя былі! Пакрэмзalі вас абы-як! Памалываць вас хоць бы крыху, а то сорам нам, дзвярам... Сорам!

Старыя дзвёры рыпнулі:

— Гонар нам! Не сорам!

І шчасліва піснулі ў завесах:

— Трады-ы-цц-ыя! Гісто-орыя!

Час-час!

Размову дзвярэй чуе той, хто слухае.

Міра Лукшы

З конкурсаў

Прыемна чуць і бачыць, як выступаюць маладыя людзі на конкурсах. Усе стараюцца. Бывае, столькі вучня хоча прымаць у іх удзел, што трэба рабіць і класныя, не толькі школьнія элімінацыі, як, напрыклад, у Нарваўской школе. І, залежна ад старанняў, ёсьць і вынікі. Узнагароды, пахвалы ў друку ці тэлебачанні. Часам, здаецца, некоторых можна тою хвальбой захваліць, як то кажуць, насмерць. Гучыць гэта страшнавата, такое праўнанне, але што замнога, то і нездрова. А ведаецце, чаму?

Ці даводзілася мне быць у журы, ці так прыслухоўвацца выступаючым, пастаянна, непрыемна ўражвала мяне тое, што ў большасці вучняў німа прагрэсу. Паўтараюцца памылкі. Ведаю, што настаўнікі (выдатныя спецыялісты!) стараюцца як могуць, каб выправіць хібы ў маўленні. Ад гэтага ж залежыць ацэнка выступлення. Хіба ж немагчыма навучыцца сказаць „л” ды „г”,

калі табе марыцца, мабыць, у будучыні стаць акцёрам. Ці гэта віна настаўніка, калі ты ўпарты не чуеш? А, можа, і чуеш, але звычайна ляніства не дает табе пастарацца?

Другая справа. Ці гэта ваша ленасць, ці... вядучых вас? Далібог, колькі ж можна, на кожны конкурс, рыхтаваць усё **тое самае??** Той і ўсё адзін верш, веквечную тую ж гавэнду? Людкове, крыху прыстойнасці! Звычайна, хацелася б, быўши ў камісіі, устаць і сказаць: гдзё такога нахабства. Ды шкада вучня ці вучаніцы, якія ўкладваюць усе сілы, каб выступіць як найлепш. Німа тэксцт? Самі пішыце. А Зося Лемеш можа? І не ў кожнага ёсьць цёсця Аляя? Ды папрасіце дзеда Васіля (Петручука), новыя вершы ў дзядзькі Віктара (Шведа), у іншых. І не гневайцесь, і вучні, і настаўнікі, што ў гэты раз камісія была нейкая... такая... несправядлівая!

Міра Лукшы

(латышская казка)

Жылі ў адной гаспадыні курачка Чубатачка, сем другіх курачак, белы пеўнік ды карова Лысуха.

Вось аднойчы раніцай панесла парабчанка пойла Лысусе ды і спынілася на хвілінку з парабкам пагаварыць. А справа гэта такая — варта толькі пачаць, пра ўсё забудзеш!..

Стаіць няпоеная Лысуха ў стойле, пойла чакае. Чакала-чакала і ўзлавалася — колькі можна! Са злосці падняла яна на рогі свою кармушку і штурлянула на ўсю сілу ў дзвёры. Грымнула кармушка. Дзвёры насцеж расчыніліся.

А Чубатачка на куросанні сядзела, драмала.

Пачула яна грукат, убачыла спрансунку свято. Спалохалася.

— Так-так-так! Канец свету прыйшоў! — закрычала яна. — Куд-куд-куды цяпер уцякаць?! Ратуйся хто-хто можа!..

Звалілася яна з куросання, выска-

Лялькі

З лялькай Грэтай ля люстэрка
Мы сядзім па панядзелках.
Разам коўзаемся з горкі
З лялькай Настай па аўторках.
З лялькай Тэкляй у дуду
Дзьзмем заўзята ў сераду.
З кубікаў будуем гмах
З Монікай па чацвяргах.
Палацець да Месяца
Марым з Мартай у пятніцу.
І малоем мы ў ахвотку
З лялькай Янай па суботах.
Да сябе бяру ў пасцельку
Усіх лялек я ў нядзельку.

Тут міргнулі вочки-зінчікі:
— Мне б да іх яичэ
Сястрычку!

Ігар Сідарук

Вясна

Сонейка ў гару пайшло,
На дварэ пацяплема.
Пратаў беленъкі дыван,
На зямлі пазелянела.

Кветкі ў лесе зацвілі,
Птушкі заспявалі.
Вышилі дзеци на лужоск,
Кветак назбіралі.

За акном чаромха
Бела расцвітае,
Прачынаеца зямля,
Жаваранак грае.

Міхась Лук'янюк, Малынка

Кураняты

З раніцы ля хаты
Ходзяць кураняты —
Курыныя дзеткі,
Жоўтыя, як кветкі.
Клічу куранята,
Сыплю ім зярнята.
Ды яны не чуюць —
Між сабой ваноюць.

Віктар Шніп

У страху вялікія вочы

чыла на двор і кінулася ўцякаць.
Сем курачак ды белы пеўнік — за ёй, і ўсе крычаць:

— Куд-куд-куды цяпер падзеца?
Сядзеў на сцяжынцы кот Інцыт, лапкай мыўся. Наляцелі на яго курачка Чубатачка, сем другіх курачак ды белы пеўнік. Спалохалася Інцыт, поўсць наставіў, хвосцік падняў трубой:

— Мя-я-яў! Што здарылася?
— Ка-ка-канец свету прыйшоў! —
крычыць белы пеўнік.

Што тут рабіць? Кінуўся нямыты Інцыт следам за пеўнікам.

Сядзеў на выгане сабачка Кранцыт, костачку грыз. Наляцелі на яго курачка Чубатачка, сем другіх курачак, белы пеўнік і нямыты коцік Інцыт. Спалохалася Кранцыт. Падхапіўся, хвост падцінуў, костачку кінуў:

— Ах, ах, ах! Што з ваў-ваў-ваў-
вамі?
— Ці ма-а-ала што! — кричыць
яму Інцыт. — Хіба ты не чуў, што
канец свету прыйшоў?

На юбілеі В. Шведа ў Мінску выступілі з яго вершамі Ксения і Дзяна. Фота М. Лукшы

„Касіў Ясь канюшыну”.

Уладзімір АРЛОЎ, Адкуль наш род Вынаходнік Казімір Семяновіч

Мінуўшчына нашай краіны славутая не толькі сваімі выдатнымі палітыкамі і ваярамі, асветнікамі і падэтамі. Сярод наших далёкіх прodkaў быў і знакамітый вучоны, вынаходнік. Яны нашмат апярэджаўлі свой час.

Чатыры стагоддзі таму адукаваныя людзі ўсёй Еўропы захапляліся талентам аднаго з такіх людзей — беларуса Казіміра Семяновіча.

Патрыёт Вялікага Княства

Звестак пра гэтага выдатнага чалавека захавалася няшмат. Дакладна невядомыя ні год, ні месца нараджэння Казіміра Семяновіча. Гісторыкі мяркуюць, што ён з'явіўся на свет чатырыста гадоў назад, а здарылася гэта ў Віцебскім ваяводстве.

Беларусы ў тых часы называлі ся-

бе ліцвінамі, гэта значыць жыхары Вялікага княства Літоўскага, якое было беларускай дзяржавай. Ліцвінамі заўсёды з гонарам называў сябе і Казімір Семяновіч, прычым рабіў гэта і на радзіме, і жывучы далёка ад Беларусі.

За тысячы кіламетраў ад роднай зямлі ён прачула пісаў у сваёй кнізе: „Сэрца кліча туды, дзе жыве мой народ, дзе ў Купальскую ноч на вуліцах гарадоў і на лугах збіраецца мноства людзей, каб каля запаленых vogнішчаў спраўляць карагоды і вясёлыя танцы”.

Казімір паходзіў з шляхецкай сям'і. Найпершым абавязкам нашай шляхты была абарона дзяржавы ад ворагаў.

(працяг будзе)

Чаго ж тут чакаць! Кранцыт і пра костачку забыў — хай валеца!

— і галодны пабег следам за Інцытам.
Ляжаў на лузе шэранныкі ваўчок, на канюшынавае поле пазіраў — ці не пакажацца зайчык. Наляцелі на яго курачка Чубатачка, сем другіх курачак, белы пеўнік, нямыты Інцыт ды галодны Кранцыт. Падхапіўся воўк, вочы вылупіў, зубы выскаліў, спалохаўся:

— Уу-уу — кажа. — Чаму-у-у вы ўцякаце? Ку-уу-уды?

— Ах! ах! ах! — адказвае Кранцыт. — Куды давядзеца! Хіба ты не чуў, што канец свету прыйшоў??!

Ах ты, бядна якая! Кінуўся тут воўк за Кранцытам. Ліха з ім, з зайчыкам, хай застаетца там, дзе быў!

Рыжахвостая лісічка-сястрычка на ўскрайку пшанічнага поля сядзела, на ніве глядзела, курапатак падпільноўвала. Наляцелі на яе курачка Чубатачка, сем курачак, белы пеўнік, нямыты коцік Інцыт, галодны сабачка Кранцыт ды пустабрухі шэранныкі ваўчок. Спалохалася лісіца, да зямлі прыцінулася, вочы зажмурыла.

— Што, што, што такое? — пытае.
— Хіба ты, сястр-р-рыца, не чула, — закрычаў на яе воўк, — што канец свету прыйшоў?

Што тут рабіць! Забыла лісічка-сястрычка і пра курапатак, хвост распушыла, вушки прыцінула — кінулася следам за ваўком. Лісіца за ваўком. Воўк за Кранцытам. Кранцыт за Інцытам. Інцыт за белым пеўнікам. Пеўнік за сямю курачкамі. Курачкі за Чубатачкай...

Беглі-беглі ды не заўважылі, як трапілі ў сажалку, у якой хутаране лён мачылі, — толькі пырскі паляцелі.

Вось вылезлі яны з вады сяк-так, пачалі атрасацца.

Лісічка-сястрычка азірнулася па баках — бачыць, белы свет стаіць, як стаяў, — усё на месцы. Тут яна накінулася на ваўка:

— Хто табе сказаў, што канец свету прыйшоў?

— Сабачка Кр-р-р-ранцыт!

— Сабачка Кранцыт, хто табе сказаў, што канец свету прыйшоў?

— Кот Інцыт.

— Кот Інцыт, хто табе сказаў, што канец свету прыйшоў?

— Ці ма-а-а-ала хто! Белы пеўнік, сем курачак ды курачка Чубатачка! — кажа бедны Інцыт.

Ляслула тут зубамі лісічка-сястрычка:

— Дзе! Дзе! Дзе курачка Чубатачка, сем курачак ды белы пеўнік?

— Азірнуліся — нікога няма...

А курачка Чубатачка, сем курачак ды белы пеўнік — ужо даўно калі сваёй кармушкі. Калі курыца кричыць:

— Куд-куд-куды бегчы? — то заўсёды дадому, да кармушкі прыбяжыць.

Узлавалася тут лісічка-сястрычка ды я-ак хопіць ваўка за загрываў і давай калашмаціць ды прымаўляць:

— Не вер балбатні, не вер бязглудым чуткам!

Узяўся тут шэранныкі ваўчок за сабачку Кранцыту — толькі поўсць у розныя бакі паляцела, калашмаціць ды прымаўляе: — Не вер бязглудым чуткам! А галодны Кранцыт узяўся за нямытага Інцыту: — Не вер, не вер...

Яны, здаецца, і да гэтага часу не памірліся.

Свята ў нашай школе

Вершины Віктора Шведа

Растуць не кіслыя агуркі

Запрасілі хлопца ў свята
У госці сваякі.

Смакавалі яму надта
Кіслыя агуркі.

— Растуць агурочки дома? —
Запыталі Кольку.

— Да растуць яны, вядома,
Не кіслыя толькі.

Ці вырастошаюць з зямлі людзі?

Пытаннем маму трудзіць
Дзяўчынка малая:

— Ці сапраўды людзі
З зямлі вырастошаюць?

Пытанне майму таце
На вуліцы я чую:

— Дзе выкапаў ты, браце,
Бабу такую?

8 сакавіка — гэта дзень, калі ўсе большую ўвагу звяртаюць на жанчын. З гэтай нагоды вучні нашай школы падрыхтавалі вялікую ўрачыстасць. Удзельнічалі ў ёй вучні Пачатковай школы і Гімназіі. На фоне прыгожай сцэнаграфіі вучні спявалі песні, дэкламавалі гумарыстычныя вершы. На працягу кароткага часу вучні паказалі, як змянілася жанчына ад часоў Адама і Евы да сённяшніх дзён.

Мне найбольш падабалася сцэнка да песні „Касіў Ясь канюшыну”, калі Яська прасіў дазволу ў маці, каб жаніца са сваёй каханай. Яшчэ больш смешна было ў час інсценіроўкі песні „Дзед і баба”. Школьныя акцёры мелі прыгожыя касцюмы. І тут усе згадзіліся, што нашы сябры былі б прыгожымі дзяўчаткамі.

Урачыстасцю кіравалі настаўніцы са школьнай святліцы — пані Кася і пані Бася. Ім удалося аб'яднаць усіх вучняў. Разам з наймалодшымі з першага класа Падставовай школы выступалі найстарэйшыя, з трэцяга класа Гімназіі. Гэта ў нашай школьнай сітуацыі вельмі важнае. У гэты дзень усе жанчыны (малія і крышку большыя) атрымалі кветкі і падарункі.

Наталля Мацююк,
III „б” клас Гімназіі ў Нараўцы

Бусел

Восенню адляцеў

Далёка за мора

Чорна-белы птах

На чырвоных нагах.

Вясною прыляціць

Да свайго гнізда,

Будзе зноў хадзіць

Па сваіх лугах.

Пасля бусляніты

Навучацца лятаць

Калі сваёй хаты.

Раман Лушчынскі, V кл. ПШ н-р 3
у Бельску-Падляшскім

Белавежскія канфрантацыі

Карціна Стэфана Рыбі.

Пленэр як метад творчай працы не з'яўляецца вынаходствам XX стагоддзя. У XIX ст. гэты тэрмін азначаў маляванне пейзажа непасрэдна з натуры, у адкрытай прасторы. Распаўсюдзілі пленэры англійскія мастакі пачатку XIX стагоддзя. Малявалі ўсю пейзажную кампазіцыю, а не толькі эскіз, — тлумачыць Іаанна Тамальская ў каталозе **трыццаць пятага**, юбілейнага міжнароднага мастацкага пленера „Белавежа”. — У XX стагоддзі пленэрамі сталі называць пленэрныя акцыі — часовыя сабранны ў адным месцы мастакоў ці скультараў, якія прысвячаюць час супольнаму маляванню, дыскусіі і мастацкім канфрантацыям.

Доўгія дзесяцігоддзі XX ст. Беластрочына належала да творча пасіўных тэрыторый. Пасля II вайны, калі ў Беластоку сабралася досьць моцнае мастацкае асяроддзе, знайшлася група, якая захацела адмяніць тую нядобрую славу мастацка адсталай мясцо-

васці. Спачатку презентавалі свае творы ў Рэгіянальным музеі. У 1965 г. было адкрыта Бюро мастацкіх выстаў (БВА), шэфам якога стаў Мікалай Валкавыцкі. У той самы час сарганізаваны быў **I агульнопольскі белавежскі пленэр**, які працягваўся трох тыдні, арганізатарам яго была Акруговая ўправа Саюза польскіх мастакоў. Працаўвалі на ім не толькі мастакі, але і разбяры (яны з часам перанеслі свае імпрэзы ў Гайнайку). Аўтарка ўступу ў першы каталог пасляпленэрной выставы Ева Гажтэцкая падкрэслівала эксперыментальны характар гэтага пленера, мэтай якога было „ўключэнне асяроддзя ў плынъ доследаў і творчых пошукаў у галіне сучаснага мастацтва”. Месца пленера было выбрана невыпадкова з прычыны красы і чысціні краявіду. Выявіўся там таксама Мікалай Валкавыцкі, *spiritus moves* пленера. У той час у Польшчы арганізаваўся, апрач белавежскага, толькі яшчэ адзін пленэр. У першым пленэрам прынялі ўдзел 33 асобы, якія абяцаў „адкрыўчую ініцыятыву працягваць у будучыні”. Працяг абазначаў не толькі арганізацыю наступных імпрэз, але і новых спонсараў. У III Агульнопольскі белавежскі пленэр уключыўся Міністэрства культуры і мастацтва, Аддзел культуры і мастацтва Прэзідіума Ваяводскай рады нарадаў, Акруговая ўправа СПМ і БВА. Удзельнічалі ў ім 24 мастакі, сярод іх такія тузы, як Ян Цыбіс, Галена Зарэмба-Цыбісова, Ежи Панэк, Ян Гура, а з беластоцкага асяроддзя Пласіда Букоўская, Веслаў Юркоўскі, Ежи Зінкаў і іншыя. У V пленэры (1969 г.) прыняло ўдзел аж 39 мастакоў, таксама замежных — з Венгрыі, Францыі, Югаславіі і Літвы, хоць назыву „міжнарод-

ны” атрымаў значна пазней, на VIII выданні (1972 г.), з гасцініцай з Японіі, Францыі і Літвы. Пасля IX пленера (1974 г.) першы раз пасляпленэрная выставка была паказана ў „ліячых талерках” па вул. Дамбровіцкага ў Беластоку. Да гэтай пары мастакі былі ўзнагароджваны за выдатныя дасягненні, а з наступнага пленера, з адменай узнагародой, паявілася іх менш, затое шмат замежных — з Вялікабрытаніі, Фінляндіі, Аўстріі, ГДР, Літвы, Швецыі, Югаславіі і Японіі. Разам з выставай арганізаваўся сімпозіум на тэму сучаснага мастацтва. На XI пленэры навінкай былі два туры — вясенний і асенны. Пленэры XIII (1978), XIV (1979) і XV (1980) ішлі старой сцежкай, ды крызіс закрануў і сферу мастацтва. У XVI пленэры, які праводзіўся не ў Белавежы, а ў Нараўцы, удзельнічала толькі 13 асоб, сярод іх 8 мастакоў з Беластока.

Пасля прыпынення дзейнасці, потым распуску Саюза польскіх мастакоў, змяніліся арганізаторы пленера — апрача Міністэрства культуры і мастацтва, Аддзела культуры і мастацтва Ваяводскай управы паявілася толькі БВА. Камісарам XX пленера быў Анатоль Корзун. Дзякуючы імпрэзам узімлю магчымасць стварыць у Беластоку Галерэю сучаснага мастацтва. Паколькі не мог дзейнічаць СПМ, паявіўся новы саюз — Саюз мастакоў і графікаў, і фірмаваў ён пленэры ў 1986-1990 гадах. Мянляўся камісары (Ежи Лянгевіч, Альція Хароцей, Вікторыя Талочка-Тур), мянлялася колькасць удзельнікаў і стылістыка, але месца, ускрай Белавежскай пушчы, засталося тое самае. СПМ быў адноўлены ў 1990 г. Пленэр усё захоўваў назыву „міжнародны”. У наступных прымалі ўдзел замежных мастакі, у тым

ліку і з Беларусі. Паявіліся іншыя спонсары — Белавежскі нацыянальны парк, Беластроцкае вытворча-гандлёвае прадпрыемства. У 1995 г. (XXX пленэр) першы раз пасляпленэрная выставка была сарганізавана ў Галерэі „Маршанд”... Амаль ад пачатку на ўсіх пленэрах паяўляліся вядомыя беластоцкія мастакі — Мікалай Валкавыцкі, Ежи Лянгевіч, Альція Хароцей, Стэфан Рыбі, Рышард Кузьшын, Тадэуш Гайль.

Лёс белавежскіх пленэраў мяняўся. Былі раз шматлюднымі, пад 30 асоб, і толькі ў некалькі аўтараў. Арганізаторы, асабліва мясцовыя ўлады, чакалі ад мастакоў увекавечання белавежскіх закуткаў, але трапляліся і такія артысты, якіх не інспіравала непасрэдна прырода.

Частка палотнаў, узімковых на белавежскіх пленэрах, трапіла ў беластоцкае БВА, пасля ў Галерэю сучаснага мастацтва. Замежныя гасці мелі абавязак пакінуць адну карціну як рэкамендаціў за пабытку на пленэры. Творы польскіх мастакоў купляліся ў нацыянальныя зборы праз пасрэдніцтва Аддзела культуры і мастацтва ці мэтыяўся датацыі Міністэрства культуры. Дзякуючы гэтаму сабралася немалая калекцыя „белавежскіх” карцін; шкада толькі, што знаходзіцца яна ў цёмным складзе, і практычна недаступная зацікаўленым.

У XXXV Міжнародным пленэрам, арганізаваным Міністэрствам культуры і нацыянальнай спадчыны, Маршалкоўскай управай Падляшскага ваяводства, Беластроцкай акругай СПМ прынялі ўдзел Агнешка Анджэйчык, Раман Бараўскі, Казімеж Гамулка, Рышард Кузьшын, Мечыслаў Мазур (куратор пленера), Анджэй Мушынскі, Вікторыя Талочка-Тур, Стэфан Вышкоўскі, Юзаф Здзех і Стэфан Рыбі. Выставка — у Галерэі „Маршанд” па вул. Рынак Касцюшкі ў Беластоку.

Міра Лукша

Акцёр сапраўды... таго

Я, вельмі, ведаецце, таго, сапраўды, у кожным выпадку, з усяго сэрца, сапраўды... — так акцёр Беластроцкага лялечнага тэатра Мечыслаў Фёдарава, словам ігранага сабою гогалеўскага героя Акакія Акакіевіча Башмачакіна, дзякаўваў за гарачы прымё з нагоды трыццацігоддзя мастацкае працы.

Бенефіс Фёдарава сышоўся са святкаваннем Міжнароднага дня тэатра. З гэтай нагоды юбіляр паказаўся запрошанай публіцы ў „Шынелі” Мікалая Гогала, апрацаванай у п'есе Юльяна Тувіма „Płaszcz”. Гэта адна з нешматлікіх ягоных роляў першага плана. Фёда-

раў — зорка і майстар другапланавых роляў ды спантаннасці. І так ёсць ад трыццаці гадоў, ад „Картатэкі” Ружэвіча ў рэжысуры Кшиштофа Раў і „Да трэціх пейняў” паводле Шукшына.

З нагоды юбілею тэатральнага калегі падрыхтавалі яму праста пірушку. Апранулі ў каралеўскі строй, надзелі карону з уфармаванымі бутэлькай, кілішкамі відэльцам, усадавілі на троне. Фёдарава прымала слова прызнання. Як зажартаў дырэктар БЛТ Войцех Кабжынскі, стаў ён як „блазан і кароль у адным”. Нават віцэ-презідэнт Беластоку Кшиштоф Тэадарук прамаўляў перад абліччам ак-

цёра з нейкай нямеласцю: „З вуснаў акцёра падала шмат слоў, якія краналі іерархай улады. Я, аднак, стану на найніжэйшым прыступку ўладай лесвіцы...”

Як презідэнт сказаў, так і зрабіў. Прамаўляў цёпла, дзякаваў ды дзякаваў. Не горшшая была шэфіха ад культурных спраў Маршалкоўскай установы Галена Марцінкевіч. Прыйадзетая ў спілку, вабную сукеначку, не прысланяючую каленак, уручыла зарумянему юбіляру агромністую, чырвоную ружу. Кветку перадаў маршалак ваяводства Славамір Згжывіа. Паходзіла яна з-пад Збуйнай, адкуль і сам маршалак. Ружа была вялікапышная, раскідзістая, шкада, што папяровая.

Штодзённае акцёрскае мастацтва Мечыслава Фёдарава, як акрэсліў рэк-

тар лялечнай школы ў Беластоку Марэк Вашкель, „неадкладнае і вібруючае”. У час бенефіса акцёр стараўся прытармазіць свой тэмперамент. Устрымліваў хваляванне, выклікае фанфарамі ў яго гонар і аплаўзам гледачоў, якія з пашанай сарваліся на ногі. Шырокай публіцы ён вядомы з роляў у тэлевізійных адаптациях „Прадока Ілы”, „Цара Мікалая” ды фільма Яцка Бромскага „У Пана Бога за печчу”. Ён, усё ж, спецыяліст у ролях для дзяцей. Іграў Цмока, Тыгра, Д'ябла, быў хмаркай і дрэвам. Калектыв вельмі любіць яго, чалавека сардечнага ды прыязнага і па-за тэатрам. Яго ніzkі, моцны голас нясеца як той казачны, што „па расе ідзе”. И няхай нясеца як найдайжэй.

Мацей Халадоўскі

Фільмавы вечар

На гэты тыдзень прыпамену чытачам трэйлеры. „Прафесія: шпіён” — у рэжысёры Тоні Скота. Падзеі адбываюцца ў Кітая два гады пасля масакры на плошчы Нябеснага спакою. У правінцыяльнай турме для палітвязняў паяўляеца санітарная група, якая зробіць прафілактычныя прывікі. Медычнай акцыяй кончыцца вялікай авантурай. Кітайцы абвінавачваюцца белага амерыканца з персанала (у гэтай ролі грае Брад Піт) у шпіянах. Амерыканскія ўлады непакояцца. У сядзібе ЦРУ збіраецца камісія, якая мае вывучыць сітуацыю. Тут паяўляеца Роберт Рэд-

форд — шпіён, высокага рангу афіцэр ЦРУ, які займаўся вярбоўкай маладых спецыялістаў.

Акцыя фільма абымае некалькі гадоў, пачаўшы з канца вайны ў В'етнаме па 1980 гады.

„Дадатак” („Suplement”) — расказвае гісторыю студэнта медыцыні Філіпа (у гэтай ролі Павел Акраска), які спатыкаецца з грыміроўшчыцай (Моніка Кжыўкіўская), аднак баючыся сталай сувязі, шукае часова новага ў жыцці. Наведвае манастыр, прытулак для бяздомных, прабуе наркотыкаў, наведвае братата, якія працягваюцца ў горах — але гэта не

памагае. Важнай хвілінай з'яўляецца знаёмства з цяжка хворым доктарам-цынікам — у гэтай ролі Збігнєв Запасевіч, з якім пачынае сябраваць. Смерць, хвароба сябра дазваляюць маладому чалавеку пазнаць сапраўдны смак жыцця.

На экране можам пабачыць Каралія Урбанскага, Шымона Бароўскага, Міхала Січкоўскага. Аўтар сцэнарыя і рэжысёра — Кшиштоф Занусі.

„Кароль Скарпіён” (The Scorpion King) — аўтарства Чака Расела — гэта гісторыя егіпецкага старожытнага ваяра — у гэтай ролі Двейн Джонсан, які хоча вызваліць свой люд з-пад улады дэспатичнага ўладара Мемана. Памагае яму чарнокінжнік, які аказваецца прыгожай жанчынай — у гэтай ролі Келі Гу.

Паўліна Шафран

У бібліятэку за Інтэрнэтам

У Публічнай бібліятэцы ў Дубічах-Царкоўных 241 чытак і 11 тысяч кніжак. У кнігазборы 4 тысячи тамоў складае мастацкая, 5 тысяч — дзіцячая, а решту — папулярна-навуковая літаратура.

Сёлета бібліятэка атрымала 1 тысячу злотых на закуп новых кніжак. За іх можна купіць толькі дзесяць добрых выданняў. Але малодшы чытак прыцягвае ў бібліятэку яшчэ і камп'ютэр. У час зімніх канікул праводзілася акцыя двухгадзіннага дармовага доступу да Інтэрнэту, у якой удзельнічалі мясцовыя вучні. Цяпер школьнікі таксама могуць дармова карыстоцца Інтэрнэтам, хоць астатнім карыстальнікам прыходзіцца плаціць.

Міхал Мінцэвіч

Аб нашай будучыні

Часта слухаю выказванні пра месца беларускай меншасці ў культурным і гаспадарчым жыцці Польшчы і Беласточчыны. На маю думку замнога ў іх плачлівага песімізму: вёскі адміраюць і разам з імі адмірае і наша традыцыйная культура. Гэта не так; эканамічныя і светаўспрымальныя працэсы змяняюць школьную моладзь, але, напрыклад, Люба Гаўрылюк і Ала Каменская упрыгожваюць старыя песні і прымяркоўваюць іх да сённяшніх высокіх патрабаванняў.

Дзеячы культуры не павінны забываць, што па вёсках жывуць яшчэ людзі, якія хочуць уключыцца ў мастацкую самадзейнасць і пахваліцца сваімі песнямі ўнукам. І маладыя гаспадары са сваімі сем'ямі хочуць уключыцца ў культурную дзейнасць, асабліва зімою, але няма арганізацыі. Я пабачыў, што тыя маладыя з Курашава, Вулькі і Трывежы, якія нажылі свае легкавушкі, забіраюць сваіх дзяцей і едуць не толькі ў Белавежу на Купалле, але і на мясцовыя фэсты ў Гайнайуку або Чыжы. Ахвотны ўдзельнічак у мастацкіх мерапрыемствах побач дзядоў і бабуль таксама ўнукі; ім хопіць адно дыплом, а калі мерапрыемства з білетамі — нейкі сувенір.

Адносна ўходу меншасцей у ёўрасаюзному эканоміку, дык там як пасцелеш, так і высіпішся. Даплат не дадуць усім, бо ёсьць такія гаспадары, якія не заінвестуюць, не дадуць вытворчасці, толькі прайдуць або прап'юць. Еўрасаюзныя ўлады дадуць нейкую частку даплаты на гектар і будуць прыглядацца праз два-тры гады, а ў Познаньскім дадуць адразу, бо там вышэйшы гаспадарчы ўзровень.

Я з 1968 да 1973 года працаваў у Ваяводскім саюзе сельскагаспадарчых гурткоў у Вроцлаве. Адзін гаспадар, рэкамендаваны сакратаром партарганизацыі і старшынёю ЗМВ, вёў адкорм свіней. На працягу 150 дзён ён павінен быў 20-кілаграмовую парася адкарміць да 120 кілаграмаў, кожныя два тыдні запісваючы яго вагу ў адмысловую книгу; за правільны адкорм ён атрымліваў прэмію ў 2000 зл. — столькі,

колькі тады была сярэдняя месячная зарплата.

Аднойчы прыехаў я туды. Па дарозе да згаданага гаспадара завёў са мною гутарку пажылы чалавек у кажушку:

— З вашага выгляду здаецца мне, што вы з сям'і багатага гаспадара.

— Я з сярэдніх гаспадароў, — адказаў я яму.

Шкада вашай працы, — прадаў жаў ён. — Гэта мантач, а не гаспадар, ён такі ад роду.

Я падумаў пра свайго інфарматара, што ён кулак, які ўцёк з Заходніяй Беларусі перад калгасамі. Аднак ягоныя інфармацыі апраўдаліся. Той мой гаспадар не важыў свіней, толькі запісваў празмерную вагу кормнікаў. Калі мінула 150 дзён, ён прадаў іх. Два важылі па 70, два па 80 і адзін 90 кілаграмаў. Не даў я яму прэміі, змарнаваў сваю працу і камандзіровачную.

Пры Народнай Польшчы хацелі падцягнуць бяднейшых земляробаў, але гэта аказалася марнатраўствам працы і грошай. При Герку сталі шукаць колішніх кулакоў і ствараць спецыялізаваныя гаспадаркі, але гэта выклікала пратэсты, што ў сацыялізме будуеща капіталізм. Цяпер маем дэмакратыю, якая будзе гаспадарку на роўных правах без падтрымкі слабейшых. Слабейшыя гаспадаркі здадуцца, даючы багацейшым паслугі і рабочых.

Наши сяляне добра робяць, адкуючы сваіх дзяцей, але ту ю сваю эканамічную натугу аддаюць багацям, якія прымуць тых дзяцей на працу недзе ў Польшчы, а бацькі самыя дажываюць.

Сёння гаспадар павінен адкуючы сваіх дзяцей і пасылаць іх на навуку да ёўрасаюзных гаспадароў ды ў той жа час развіваць сваю гаспадарку, каб даць ім там працу. Калі гаспадар так не зробіць, то аддастъ сваіх дзяцей у службу тым, што купяць зямлю — галандцам, бельгійцам або немцам. Прыйладам тут можа быць ПГР у Новым Беразове, палову якога купіў пазнаняк і даў працу частцы былых працаўнікоў. Яны працуюць, а іх сем'ям дапамагае сацыяльная апека...

Міхал Габрылеўскі, Трывежа

Інданезія ў бельскай ратушы

На вясеннія месяцы музей у бельскай ратушы прапануе жыхарам горада выстаўку пад называй „Культура і мастацтва Інданезіі”. Экспанаты паходзяць з калекцыі Місійна-этнографічнага музея ксяндзоў-вербістаў з Пяненжна. Да канца красавіка можна паглядзець прадметы штодзённага ўжытку, тканіны, адзенне, зброю і прадметы рэлігійнага культу жыхароў Інданезіі. Ордэн вербістаў паўстаў у Галандыі ў 1875 годзе. Мэтай ордэна з'яўляецца місійная дзейнасць, спалучаная з навуковай — рэлігіязнайствам, лінгвістыкай, этнаграфіяй нееўрапейскіх культур. У Польшчы вербісты дзейнічаюць з 1919 года, а ад 1965 г. працуюць у Інданезіі. Галоўны асяродак манахай знаходзіцца ў Пяненжне, а іх культурная дзейнасць разышлася па цэлай краіне. Найбліжэй, бо ў Клеасіне каля Беластока знаходзіцца паставянная экспазіцыя музейных экспанатаў.

Інданезія — краіна многіх веравызнанняў — з'яўляецца месцам пошукаў для навукоўцаў. Галоўныя рэлігіі — іс-

Дні прыхадскіх хораў

26 сакавіка 2002 года ў Свята-Троіцкім прыходзе ў Гайнайуцы Нэля Шчукі, прэсідент сакратар Гайнайскіх дзён царкоўнай музыкі, спаткалася з журналістамі. Пайфармавала яна пра ход падрыхтоўкі да мерапрыемства, якое адбудзеца з 22 па 26 мая г.г. З блаславенства мітрапаліта Варшаўскага і ўсіх Польшчы Савы арганізуецца яго Грамадскі аргкамітэт і Таварыства любіцелей царкоўнай музыкі.

Прэсідент Нэля Шчукі пайфармавала, што Гайнайскія дні царкоўнай музыкі будуць працягам сустэреч з царкоўнай музыкай арганізаваных у Свята-Троіцкім саборы ў Гайнайуцы ужо 20 гадоў, вядомых як Міжнародны фестываль царкоўнай музыкі.

— Мітрапаліт Сава і праваслаўнае духовенства палічылі, што Міжнародны фестываль царкоўнай музыкі набывае характар, які Царква адбрыць не можа. Напрыклад, ператваранне царквы ў канцэртную залу. Некаторыя вернікі не маглі сцярпець, калі публіка не хрысціца і не ўмее адпаведна паводзіць сябе ў царкве. Пасля Уваскрэсення Гасподняга выконваліся велікапосныя творы. Здарылася, што першае месца заняў хор, які співаў Сімвал Веры неўспримальны Праваслаўнай царквой, — заявіла прэсідент Нэля Шчукі. — На Гайнайскіх днях царкоўнай музыкі галоўная ўвага адводзіцца прэзентацыі прыходскіх хораў, таму што Міжнародны фестываль царкоўнай музыкі крываўся за тое, што стаў мерапрыемствам для прафесіяналаў. Вернікі слухалі тое, чаго раней не чулі ў царкве.

Падборкай хораў займаецца Праграма-мастакская рада, якую ўзначальвае мітрафорны прататайэр Міхail Негярэвіч, а працай Арганізацыйнага бюро кіруе Ян Андраюк. Арганізаторы ГДЦМ прадбачаюць выступленні свецкіх хо-

раў. На ГДЦМ выступіць 35 хораў, у тым ліку 10 замежных.

Урачыстае адкрыццё Дзён царкоўнай музыкі адбудзеца 22 мая з выступлення ў саборы хораў Кафедры св. Марыі Магдаліны з Варшавы, Школы псаломнічыкай з Гайнайуці, „Чысты голас” з Мінска (Беларусь) і Політэхнічнага інстытута ў Беластоку. З 23 па 25 мая выступяць, між іншым, харысты з прыходаў у Дубінах, Кляшчэлях, Боськах, Чаромсе, Белавежы, Ласінцы, Гарадку, Гайнайуцы, Беластоку, Варшаве, Бельску-Падляшскім, Сямічах, з манастыроў у Грабарцы, Яблочыне, дзеці моладзь з прыходаў ў Супраслі. Прыедуць беларускія харысты з Гродна, Брэста і Пружан, замежныя хоры з Украіны, Расіі, Балгарыі і Грэцыі. Абвішчэнне конкурсных вынікаў адбудзеца 26 мая. Мерапрыемства завершыцца два гала-канцэрты — у Свята-Троіцкім саборы ў Гайнайуцы і ў царкве ў Беластоку.

Дырэктар Міжнароднага фестывалю царкоўнай музыкі Мікола Бушко не схаваеў даваць у артыкул каментары да закідаў адрасаваных у бок арганізаванага і мерапрыемства. Яшчэ раней пайфармаваў, што вядзецца падрыхтоўка да XXI Міжнароднага фестывалю царкоўнай музыкі, які будзе паводзіць з 28 мая па 2 чэрвеня і спадзяеца ён, што атрымае згоду на правядзенне мерапрыемства ў Свята-Троіцкім саборы. Радныя з Гайнайуці і Гайнайскага павета стрымаліся з канчатковым вырашэннем, на якое мерапрыемства царкоўнай музыкі будуць прызначаны грошы і перанеслі выдзеленія сумы ў рэзерв. Толькі шляхам галасавання на пасяджэннях рад Гайнайуці і Гайнайскага павета будзе вырашана пытанне аб канчатковым выдзяленні сродкаў канкрэтнаму арганізатору мерапрыемства царкоўнай музыкі.

Аляксей МАРОЗ

Вачыма паліяка

Справаздача (пры)ўмоўная

Мацей ХАЛАДОЎСКІ

Паглядзеў я нядыўна ў публічным тэлебачанні праграму, якая мела з прадпасылкі презентаваць беларускую меншасць у Польшчы, а асабліва на Беласточчыне, а ў прынцыпе — асновы і ідэі Рады Рацыя. Нагодай для таго мела быць зацікаўленне нашымі беларусамі чарнаскурага журнالіста Браяна Скота, вядомага сваімі радыётэлевізійнымі выступленнямі. З прычын сабе вядомых якраз у апошні час наведаў ён наш рэгіён і трапіў у шаноўную беларускую радыёвяшчальную станцыю.

Не было бы тым нічога дзіўнага, калі б не тое, што гэты ж Браян — негр ды падрыхтоўка з далёкай ад Польшчы краіны, прычым ён — дзяжурны чарнаскурый, які выкарыстоўвае пры розных нагодах, з мэтамі частка чиста камерцыйнымі. У мяне склалася ўражанне, што ў тэлевізійнай справаздачы пра беларусаў паслужыў ён бы тая малпа — нікога не абражаюты — для прамоцыі беларускага свету, даказання заходнім установам, якія ўспамагаюць грантамі Рацыю, што варта ўкладваць грошы ў яе (прызнаюся: варта). Прытым невядома, хто ў Штатах, так сказаць, „адвальвае” чорную, фінансавую работу дзеля беларускага радыёвяшчання. Пры нагодзе перадача праграмы ў публічным тэлебачанні магла бы быць яшчэ адным доказам на саліднае выпаўнянне ёю місіі, якой ёсьць функцыянуванне на антэне меншаснай праблематыкі. Ну, і ўсе павінны быць задаволеныя. Ды ў мяне ўзінкала пачуццё нейкай непрыстойнасці, *niesmaku*. Урэшце ж я, як тэлеглядач, які плаціць абанемент, маю на гэта права. І не выключаю, што я — у меншасці. Бачыўся мною той Браян сярод нашых беларусаў як слон у складзе фарфору.

Наш герой — Браян Скот разам з Mi-

хасём Андрасюком (тут у галоўным польскамоўным для патрэб гостя) з „Рацыі” падэздіў сабе па Беласточчыне. Мы пабачылі, як наведаў адну з вёсак, Супрасльскі манастыр і беларускі ўрок. Канстатыя: беларуская мова, а шырэй беларуская культура, як і праваслаўе **жывыя ёсць** (як мог бы мовіць Гамбровіч; дарэчы, тая яго польскасць таксама сумніўная). І ў прынцыпе да гэтай ідэі звязалася ўся праграма.

Беларускія глядачы — як другапланавыя героі перадачы TVP — маглі б толькі ганарыцца: мурын вывучыў „добры дзень” і „да пабачэння”. Мала што з гэтага вынікла для большаснага глядача паходжання і нацыянальнасці шырэй польской, поўнага пыхлівасці з уласнай польскасці і непрымымага ў безульнай барацьбе за тую польскую зямлю) з боку *Niemca, Ruska*, а цяпер Еўрасаюза (гэта мае быць анекдот). Таксама ў яго з беларускасцю і праваслаўем (і гэта, здаецца, ці не „даўціп”).

Намнога важнейшым было тое, што з'яўляецца, па-мойму, істотай тae праграмы: прэзентацыя Рады Рацыя, у выкананні выдатна віднага ў тэлебачанні старшыні-прэзаса Яўгена Вапы. Тлумачыў і тлумачыў ён Браяну Скоту (тэлеглядачам?), на які чорт тое радыёвяшчанне. Ды ж ад двух гадоў усе ведаюць, на які. І меў гэта быць канец маёй справаздачы. Але, мяркую, прыдасца, аднак, маленькі слоўнічак. Вось ён:

Грант: датацыя на назначаную мэту, якая спраўджвае чаканні фундатара.

Разлік гранта: тэрміновы бюджетны разлік таго, хто ўнёс прапанову, найчасцей падтрыманы пазітыўнымі справаздачамі ў друку, радыё, тэлебачанні. А калі не пазітыўнымі, дык хоць абы-якімі.

Мацей ХАЛАДОЎСКІ

Мая пабыўка ў Англіі

Успамінаючы свой пройдзены жыццёвы шлях прыгадалася мне надта прыемная пабыўка ў Англіі ў каstryчніку 1980 года.

Працуючы сакратаром Варшайскага аддзела БГКТ ад Пятра Сіповіча, члена аддзела, даведаўся я шмат цікавага аб яго родным браце, біскупе Чаславе, які за свае ашчаднасці і банкавыя крэдыты купіў у 1971 годзе першы, а потым яшчэ два наступныя дамы-асабнякі ў Лондане для Беларускай бібліятэкі і музея імя Францішка Скарыны.

Сардечны сябра Пятро перадаў брату ў Лондан мой першы паэтычны зборнік. Атрымаў я неўзабаве ліст ад біскупа з падзякай за зборнік і з далучаным сваім здымкам з прысвячэннем: „Паважанаму паэту В. Шведу, аўтару «Дзяцінства прыстань» ад Апостальскага візітатара для беларусаў біскупа Часлава Сіповіча”. Атрымаў я ад яго таксама запрашэнне на прыезд у Англію.

Паляце́ ў Лондан на пачатку каstryчніка 1980 года. Сустрэлі тады мяне ў Скарыніцы гасцінныя яе гаспадары біскуп Часлаў Сіповіч (на здымку), народжаны ў ваенным 1914 годзе і айцец Аляксандр Надсан, на дванаццаць гадоў маладзейшы кіраўнік бібліятэкі з багатым беларускім кнігазборам. Пасяліті мяне ў гасцінным пакоі, што знаходзіцца па-суседску бібліятэчнай залы, у якой я на працягу трох тыдняў паглынаў у першую чаргу паэтычныя зборнікі цікавых эміграцыйных беларускіх паэтав. Атрымаў я тады ў падарунку прыгожа

аформленую кніжку, выбар вершаў Наталлі Арсеневай, „Між берагамі”, выдадзеную ў 1979 годзе Беларускім інстытутам навукі і мастацтва ў Амерыцы. У суседніх дамах-асабняках знаходзіцца капліца, у якой адбываліся багаслужбы а таксама цікавы музей з экспанатарамі беларускай матэрыяльнай культуры.

Бібліятэка была адчынена 15 мая 1971 года. Разрасталася яна паставанні і стала ачагам беларушчыны. Самым багатым у бібліятэцы з'яўляецца аддзел беларускай мастацкай літаратуры. Аддзел мовы, апрача працаў беларускіх мова-знаўцаў мае многа рэдкіх выданняў. Бібліятэка здабыла шмат рэдкіх этнографічных зборнікаў. Многімі цікавымі кнігамі ўзбагаціўся вялікі гісторычны аддзел. Гордасцю бібліятэкі з'яўляецца калекцыя стародрукаў. Бібліятэка мае ўжо некалькі тысяч наведальнікаў з усяго свету. З'яўляецца яна важным цэнтрам навуковай інфармацыі аб Беларусі, яе кнігны фонды даступны ўсім тым, хто сур'ёзна цікавіцца беларускім пытаннем. Без матэрыяльных ахвяр беларусаў з усяго свету нельга было бы утрымаша і паставіцца папаўняцца бібліятэчныя фонды. Паставіцца папаўняцца цікавы беларускі кнігазбор, вядзецца падпіска на беларускія газеты і часопісы.

У час маёй пабыўкі ў Лондане не было ўжо месца на пераходу ванне гадавікоў газет і часопісаў. Трэба было пераходуваць іх на гарышчы. Існавала аднак па-важная небяспека. Дошкі да столі былі падбітыя знізу да бэлек і пагражала тым, што пад аграмадным цяжарам гэтая столі могла абваліцца. Трэба было прыбіць дошкі на гарышчы зверху да бэлек. Дошкі былі куплены. Біскуп запытаў мене ці я змагу гэта зрабіць. Я, зразумела, згадзіўся. Два дні даносіў біскуп на плячы дошкі і падаваў мене іх на гарышчу, а я прыбіў гэтыя дошкі да бэлек. Потым мы размясцілі на гарышчы шматлікія гадавікі газет і часопісаў. Здзіўляла мяне надзвычайная працавітасць біскупа Часлава Сіповіча. Паставіцца смерці айца Часлава Сіповіча. Пасля смерці айца Часлава Сіповіча яе гаспадары біскуп начамі апрацоўваў матэрыялы ў часопісе „Божым шляхам”. Хворае сэрца не вытрымала аграмаднай нагрузкі. Спасцігнуў яго інфаркт за канферэнцыйным столом, на вачах маёй дачкі Анны, якая ў 1981 годзе якраз гасцівала ў Скарыніцы. Біскуп памёр на 67 годзе свайго жыцця.

Пасля смерці біскупа Сіповіча айцец Аляксандр Надсан з'яўляецца Апостольскім візітатаром для беларусаў і ўжо звыш трыццаці гадоў кіруе Беларускай бібліятэкай і музеем імя Францішка Скарыны ў Лондане.

Біскуп Часлаў Сіповіч і дачка В. Шведа, Анна (злева). Лондан 1981 г.

Лондан

Памяці Біскупа Часлава Сіповіча
Я ў Лондане наведаў Цэнтр Скарыны.
Ён створаны перш-наперш нам на славу.
І біскупу Сіповічу Чаславу
Мы ўсе за гэта дзякаваць павінны.

Знаходзячыся пад яго апекай
Я змог да скарбніц ведаў далучыцца.
Быў працавітым біскупам чалавекам
І шмат чаму я змог там навучыцца.

Чытаў заўзята ў гэтым кнігазборы,
Які ўжо сёння цэлы свет цікавіць.
Не ведаў я, што біскуп надта хворы,
Што ён ад нас адыдзе неўзабаве.

I, адбываючы сваю павіннасць
Чытаў я верши не адной асобе,
I слёзы бачыў у вачах жансчыны,
Якой прыйшліся верши даспадобы.

У час сваёй пабыўкі ў Англіі пазнаёміўся я з Лонданам і быў госцем інж. Янкі Міхалюка, старшыні Згуртавання беларусаў Вялікабрытаніі, і яго сімпатычнай жонкі Лёлі, якая паставіцца заўчастнай смерці мужа ўзначаліла арганізацыю, госцем Алеся Жданковіча, намесніка старшыні гэтага ж Згуртавання, які, на жаль, таксама заўчастна памёр і госцем Гай Пікарда, старшыні Англабеларускага таварыства ў Лондане, збіральніка архіўных тэкстаў царкоўнай і касцельнай беларускай музыки.

Я. Міхалюк і А. Жданковіч арганізавалі мне трох аўтарскія сустрэчы ў Англіі. Адбыліся цікавыя, незабыўныя сустрэчы ў гарадах Манчестэр і Брадфордзе, у якіх працавалі клубы аддзелаў Згуртавання. Прыйшло на гэтыя сустрэчы даволі многа прафыўных там беларусаў. Паставіцца сустрэчы ў Брадфордзе запрасіў мяне ў госці Янка Ясвіловіч, выхадзец з Беласточчыны, актыўны дзеяч Згуртавання. Найцікавейшай аднак была сустрэча з беларусамі прафыўных і здымкі ў Лондане, што адбылася ў Скарыніцы. У сустрэчы прыняло ўдзел звыш сотні асоб, у іх ліку гасцінныя гаспадары — біскуп Часлаў Сіповіч і айцец Аляксандр

Надсан. Прачытаў я на сустрэчы шмат сваіх вершаў і адказаў на шматлікія пытанні слухачоў.

Падзякаваў я вельмі сардечна гаспадарам Скарынінкі і кіраўніцтву Згуртавання беларусаў Вялікабрытаніі за гасціннасць і сарганізаванне аўтарскіх сустрэч і павёз дамоў аграмаднага ўражання з маёй пабыўкі ў Англіі, якія асталіся жывымі назаду ў маёй памяці і сэрцы.

Надта ж балюча перажыў я смерць паважанага біскупа Часлава Сіповіча. Яго памяці прысвяціў я верш пад загадоўкам „Лондан”. Гэты верш прызначыў я ў свой паэтычны зборнік. Рэдактар зборніка Яўген Мікалашэўскі ўключыў гэты верш у яго змест. Міра Лукша перапісала гэты верш на камп'ютэры разам з іншымі вершамі ў зборнік, я зрабіў потым яго карэктuru і быў упэўнены, што гэты верш знайдзеца ў маім зборніку. Якое ж было маё здзіўленне, калі я не знайшоў гэтага верша ў надрукаваным зборніку, за друк якога быў адказны Ян Чыквін. „Верш прағлынуў камп'ютэр”, — адказаў мене шаноўны прафесар. Таму я гэты верш прапаную чытачам „Нівы”.

Віктар Швэд

Заслужаны для парку і Белавежы

У Асяродку прыродазнаўчай аддзялкай ў Белавежы 10 сакавіка адбылося адкрыццё выстаўкі прысвечанай прафесару Яну Карпінскаму (1896-1965), дырэктару Белавежскага нацыянальнага парку, які кіраваў ім з 1928 па 1952 год (з перапынкам ад 1939 да 1944 года). У час мерапрыемства прысутнічала яго дачка Софія Пакацкая.

Быў ён асобай заслужанай для парку і Белавежы. Прыехаў з Загужа і меў арганізацію школу для ляснічых, але стаў кіраўніком Надлясніцтва „Запаведнік”, якое пасля стала пар-

Аб фатаграфічнай лабараторыі здымках расказала супрацоўніца асяродка Гражына Кавальчык.

кам. Школай ляснічых кіраваў з 1929 года. Сам займаўся навуковай дзейнасцю, даследуючы жыццё птушак, звярыны і расліннасці, развіваў навуковую дзейнасць у парку. Арганізаваў у Белавежы дзейнасць лабараторыі, музея і заснаваў турыстычную базу. Многа фатографаваў, а ягоны здымкі — важныя дакументы мінулага Белавежы і пушчы. Пісаў кніжкі для дзяцей і вершы. Апошня дэкламаваліся ў час адкрыцця выстаўкі.

— Быў гэта чалавек, які пасставіў парк на ногі і даў пача-

так турыстычнай дзейнасці ў Белавежы, — прыгадаў працаўнік парку Пётр Байко.

Выстаўка займае вялікую плошчу і знаходзіцца ў двух пакоях музея. У першым пакоі на сценах размешчаны інфармацыі аб сямейным жыцці, прафесійнай працы і хобі прафесара Яна Карпінскага, другі падзелены на трох часткі: кабінет дырэктара, лабараторыя навуковага супрацоўніка і фатаграфічная лабараторыя. У кабінцы ляжаць кніжкі і альбомы з яго фатаграфіямі, у лабараторыях раскладзены фотаапараты, прылады для навуковых даследаванняў, праяўляння фатаграфічных плёнак і выконвання здымкаў. На сценах вісяць яго фатаграфіі лясных краявідаў, звярыны і жыхароў Белавежы.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

Шкляны прыяцель чалавека

Ужо паўстагодзя людзі ў свеце карыстаюцца дабрадзеяствам тэлебачання, з чаго 30 гадоў — каліровым. Сёння наяву цяжка сабе ўяўіць жыщё без яго, наяву ў вялікае свята. Гэта свайго роду — можна сказаць — шкляны прыяцель чалавека. У продажы вялікі і даступны (у ра-

стэрміноўку без жырантаў) асартымент тэлевізараў і... самаліквідаваліся — як, напрыклад, у Гайнайцы ці Бельску — рамонтыны пункты. А ўсюму гэтаму вінаваты вялікі тэхнічны прагрэс. У Японіі людзі могуць карыстацца тэлебачаннем з Інтэрнэта пры дапамозе мабільнага тэлефона. Ужо некалькі гадоў карыстаюцца Беластоцкім тэлебачаннем. Варта ведаць, што ў Польшчы тэлеперадачы паявіліся ў 1956 годзе, а эмісія агульнопольскай праграмы вядзеца з 1958 года (у ЗША — з 1928, ССРБ — 1931, Францыі — 1932, Нямеччыне — 1935, Вялікабрытаніі з 1936 г.). Тэлебачанне ў выніку тэхнічнага прагрэсу і зніжэнню коштава стала масавым у 1950-х гадах.

У нас нярэдка людзі карыстаюцца яшчэ чорна-белымі тэлевізарамі. Тыя старыя, выэксплуатаваныя, вывозіцца ўжо толькі на звалку. Але калі б былі да іх запчасткі, служылі бы яшчэ далей.

Мікалай Мінцэвіч
Фота аўтара

Валюта аб'яднанай Еўропы

Еўрапейскі Саюз з'яўляецца тэмай не толькі сеймавых спрэчак і газетных артыкулаў, але і праблемай усяго грамадства, частка якога голасна спраціўляецца далучэнню да ЕС. На такую пазіцыю людзей упłyвае ўнутраная сітуацыя краіны: вялікае беспрацоўе, няўмельяя рэформы медыцынскай аховы і школьніцтва. Згадаць можна яшчэ вялікую недаінфармаванасць грамадства. Найлепшы прыклад — наведанне саюзнай валюты — ёўра, якая ад першага студзеня 2001 года абавязвае ў адзінаццаці краінах Еўрапейскага Саюза.

Існуе сем банкнотаў: 500, 200, 100, 50, 20, 10 і 5 ёўра. У дызайне выкарыстоўваецца сімволіка самых вялікіх помнікаў Еўропы, якія да сёняшняня дня не захаваліся.

Вокны і дзвёры на пярэднім баку банкнота сімвалізуюць дух адкрыласці і кааперацыі Еўрапейскага Саюза. На адваротным баку кожнага банкнота знаходзіцца выява моста — сімвала сувязі людзей у ЕС. Канчатковы дизайн банкноты быў зацверджаны ў снежні 1996 года ў Дубліне. Банкноты маюць шмат забес-

пячэнняў, якія робяць немагчымым іх фальшаванне. Існуе восем манет: 2 і 1 ёўра, 50, 20, 10, 5, 2, 1 цэнт. Ва ўсіх манетах пярэдні бок адзінакавы, а другі вылучаецца сімвалам краіны, у якой яны выпушчаны і дзе яго ўжываюць: у Італіі — гэта галава Цэзара, у Нямеччыне — арол з раскінутымі крыламі. Супольны для ўсіх саюзных краін пярэдні бок прадстаўляе карту Еўропы на фоне папярочнікаў палос, да якіх прыложены зоркі еўрапейскага сцяга. Манеты 1 і 2 ёўра паказваюць Еўропу без межаў і яе месца ў свеце. Аб'яднанне еўрапейскіх нацый прадстаўлены на манетах 10, 20, 50 ёўра.

Канчатковы дизайн быў узгоднены на пасяджэнні Еўрапейскай Рады ў Амстэрдаме ў чэрвені 1997 года. Аднак спатрэблілася яшчэ некалькі гадоў, каб ёўра паявілася ў штодзённым жыцці, напрыклад пры пакупках у магазінах. Вялікай перашкодай для еўрапейскай валюты будзе ментальнасць людзей, іх прывычкі, якія цяжка змяніць, абычы добра ведаюць палітыкі, выхваляючы замежныя навінкі. Паўліна ШАФРАН

Валейбалісты з Гайнайскага белліця з трэнерам Раманам Данілюком.

Сярэбаная каманда

Валейбалісты з Комплексу школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы ў Гайнайцы занялі другое месца ў Ваяводскім чэмпіянаце, якога фінальныя матchy адбыліся 20 сакавіка 2002 года ў Беластоку.

У мінулым школьнім годзе валейбольная каманда белліцістаў заняла першае месца ў другой лізе. У гэтым годзе змагалася яна ў ліку дзесяці найлепшых школьніх каманд Падляшскага вядомства. Пасля дзесяці матчоў белліцісты займалі другое месца, прайграўшы толькі з камандамі II Агульнаадукатыўнага ліцэя з Сувалкаў, якія займалі першае месца і Комплексу сельскагаспадарчых школ з Бельска-Падляшскага. У змаганні за самага лепшага іграка спаборніцтваў гайнайскі валейбаліст Дарыуш Ялоза заняў другое месца, а Адрыян Кохман атрымаў званне валейбаліста, які вылучаецца ў сваёй камандзе. У камандзе з Гайнайкі ігралі яшчэ Давід Аляксюк, Тамаш Ацкевіч, Лукаш Ялоза, Лукаш Гілеўскі, Адам Шпарло, Пётр Сянкевіч і Пётр Коська.

Аляксей МАРОЗ

Этнаграфічны музей у Нараўцы

У Нараўцы будзе этнаграфічны музей. Пра гэта клапоцяцца войт гміны Мікалай Павільч і дырэктар Гміннага асяродка культуры (ГАК) — Андрэй Скепка. На музей прызначылі драўляны будынак былога дзетсада, які знаходзіцца побач ГАК.

— Сабралі мы шмат экспанатаў і перахоўваем іх у ГАК, — кажа Катахана Бяляўская, працаўніца нараўчанска-ГАК, заснавальніца маладзёжнага вакальнага гурту „Лучына”. — Маём адресы асоб, якія захоўваюць колішнія сельскагаспадарчыя прылады ды гліняныя кухонныя посуд, драўляныя масла-

бойкі, міскі, кубкі і лыжкі. І яны іх прывязуць у музей. Збіраем усё, звязанае з ткацкай вытворчасцю, ад краснаў пачынаючы, да калаўроткаў ды матавілаў і сноўніц. Маём у Заблотчыне, Ахрымах, Ляўкове і ў Семяноўцы здольных ткачых. Ад іх будзем мець даўнія дываны, радзюжкі, абрусы-настольнікі, а таксама вышываныя кашулі, ручнікі і сурвэткі.

У музей трапяць перш-наперш экспанаты мясцовага ткацтва, хаты, мабыць, не забракнё ў ім усялякага глінянага посуду. Збаны і гаршкі рабілі яшчэ сорак гадоў таму ў Луцэ.

З Высокага не ўсё відаць

У 8 н-ры „Нівы” ад 24 лютага прачытаў я адгалоску пад загалоўкам „Не падбівайце сабе цану”, у якой Тамара Лаўрэнчук з горада Высокага, што на Беларусі, дае парады Мікалаю Панфілюку. А я бяру яго ў абарону. Мікалай Панфілюк зрабіў для беларускай справы многа. Такога пісьманосца як ён не было, няма і не будзе. Гэты актыўіст і пропагандыст беларускага друкаванага слова атрымаў многа ўзнагарод, па-

дзяк і дыпломаў, у тым ліку і ад рэдакцыі „Нівы”. Гэта разумны, інтэлігентны і ачытаны чалавек, які сваімі ведамі ахвотна дзеліцца з іншымі.

За 40 гадоў прафесійнай і карэспандэнцкай дзейнасці Мікалай Панфілюк не абышоў маўчаннем ніводнай грамадска важнай падзеі. Спадзяюся, што артыкулы яго аўтарства надалей будуць з'яўляцца на старонках „Нівы”.

Максім ГЛАДКІ

**PROFESJONALNE USŁUGI
VIDEOFILMOWANIA
I FOTOGRAFII**

(085) 732 15 93 0601 42 63 98

Няўдалая кніжка

Тэлекамунікацыя польская С.А. выдала новую тэлефонную кніжку „Беласток 2002”. Калі мне ўдалося дастаць гэту кніжку, перагортваў яе некалькі разоў і дайшоў да вываду, што выдавец не надта пастараўся аблегчыць жыщё ўладальнікам телефонаў, сваім кіентам, з якіх цягнуць цалкам немалыя гроши. Па-моему, кніжка так дрэнна апрацавана, што нават сорам сказаць. Вось прыклад з майёй вёскі Бялкі ў Нараўскай гміне. У спіску ёсьць запісаны Міранюк Ян 681-56-37. Ян 681-56-23. Другі прыклад — Семянюк Сцяпан 681-56-24. Сцяпан 581-56-26. Калі хтось хоча пазініцца па телефоне Яну ці Сцяпану — дык выбірай чалавечка, які хочаць нумар, хтосьці там адзвінца, а калі не той што табе патрэбны, дык выбірай другі нумар ды звані, але заплаціш ужо за дзве размовы.

Не толькі хопіць быць манапалістам, але трэба дбаць аб сваіх кліентах так, каб яны былі задаволены.

Мікалай ЛУКЯНЮК

Niba

ТЫДНЕВІК
БЕЛАРУСАЙ
У ПОЛЬШЧЫ

Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка „Niba”.

Старшыня: Яўген Мірановіч.

Адрас рэдакцыі: 15-959 Беласток 2, ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.

Тэл./факс: (0 10xx 85) 743 50 22.

Internet: http://republika.pl/niva_bielastok/

E-mail: niva_bielastok@poczta.onet.pl

альбо: niva_bielastok@skrzynka.pl

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury.

Галоўны рэдактар: Віталь Луба.

Сакратар рэдакцыі: Аляксандар Максімюк.

Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярбурская.

Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандар Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярбурская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга, Паўліна Шафран.

Канцылярыя: Галіна Рамашка.

Камп'ютэрны набор: Яўгенія Палоцкая, Марыя Федарук.

Друкарня: „Orthodruk”, ul. Składowa 9, Bielastok.

Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstu nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

Prenumerata: 1. Termin wpłaty na prenumeratę na III kwartał 2002 r. upływa 5 czerwca 2002 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe

na terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.

2. Cena prenumeraty na III kwartał 2002 r. wynosi 26,00 zł.

3. Cena kwartalnej prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 115,00; pocztą lotniczą: Europa — 127,00; Ameryka Płn., Płd., Środk., Afryka, Azja, Australia — 153,00. Wpłaty przyjmują „RUCH” S.A., Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Jana Kazimierza 31/33, 01-248 Warszawa, Pekao S.A., IV O/Warszawa, Nr 12401053-40060347-2700-401112-005.

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 3,40 zł, a kwartalnie — 44,20 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 4,70 (kwartalnie — 61,10), pocztą lotniczą: Europa — 5,30 (68,90), Ameryka Płn., Afryka — 5,90 (76,70), Ameryka Płd., Środk., Azja — 6,50 (84,50), Australia — 8,30 (107,90). Wpłaty przyjmuję Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, Bielastok, ul. Zamenhofa 27, nr konta PBK S.A., I Oddział Bielastok, 11101154-401150015504.

НУКА

Афіцыны спіс мясцовасцей Міністэрства ўнутраных спраў і адміністрацыі — аддзелу Дуброву!

Фота Аляксандра ВЯРБІЦКАГА

Нярускі

Калі адна мая знаёмая напрыканцы 70-х наведала Беласточчыну, адным з галоўных уражаньняў было наступнае: тамтэйшыя беларусы цвердзілі, што яны рускія. „Дык вы расейцы?” — пыталася мая знаёмая. „Не, мы не маскаі”, — адказвалі тыя.

У беластоцкіх слова *рускі* было прывязанае да праваслаўя — *рускай* (але не расейскай) веры.

Зусім іншае значэнне слова *нярускі* мела ў БССР, дзе слова *рускі* і *расеец* былі поўнымі синонімамі. „Што ты як *нярускі!*” — казалі чалавеку, які рабіў нешта не паводле агульнапрынятых у пэўнай сітуацыі ў пэўным асяродзьдзі нормаў. „Сем раз *нярускі!*” — харктырызувалі асобу дзіўных, незразумелых паводзінаў.

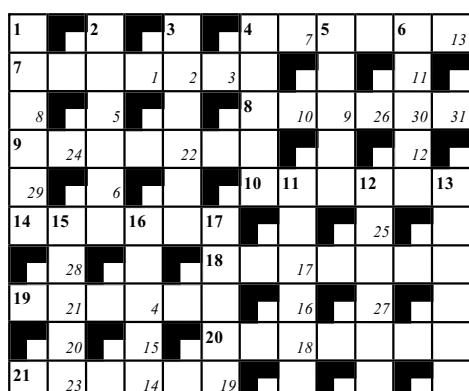
Нярускім мог быць названы нават той, хто гаварыў па-беларуску або на трасянцы. „Гавары на нармальнам языку. Што ты як *нярускі?*” — почасту чуў беларускамоўны грамадзянін ад месцавага трасячніка.

Індыўд, які ўжываў згаданыя фразы, як бы адразу сам становіўся *рускім*, што ў СССР азначала — вышэйшим сярод аднолькавых, лепшым сярод роўных. Слова *нярускі* нельга перакласіці на іншыя мовы съвету. Калі б, скажам, у той самай Югаславіі харвату сказали: „Што ты як *я сэрб!*”, той бы, напэўна, з годнасцю адказаў: „А я і *я сэрб!*”

Са зъяўленнем *новых рускіх*, паслья развалу СССР, мусілі б зъявіцца і новыя беларусы. На жаль, гэтага, за вельмі рэдкім выніяткам, не адбылося, а таму й няма *новага нярускага*, які мог бы сказаць: „Я — беларус!”

Сяржук Сокалаў-Воюш
(Паводле часопіса „*ARCHE*”, 7/2000)

Крыжаванка

ў Манголіі, 5. мастацкі стыль у XVIII-XIX стст. у Францыі, 6. хімічны элемент № 85, 11. адзенне для ног, 12. палітычны пасланец у замежжа, 13. мужчынскае імя (Афанасій), 15. задатак, 16. кіраунік палітычнай партыі, 17. хваравітая цяга да чаго-небудзь.

(Ш)

Рашэнне крыжаванкі складуць літары з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільнія рашэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 9 нумара

Гарызантальна: чалма, бальшавік, біном, Дурэс, лаг, карэйка, амфібія, кісі, сокта, Квета, гладкасць, эстэт.

Вертыкальна: алешина, Чулым, абвод, Бундэстаг, карміцель, Брамс, сююта, лак, ГАІ, спякота, аташэ, кісет.

Рашэнне: Няма такай крамы, што купляюць мамы.

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Васілю Петручуку** з Беластока і **Казіміру Радашку** са Свебадзіцаў.

Гарызантальна: 4. падбярозавік, 7. спецыяліст па крадзяжу, 8. сталіца Мазамбіка, 9. сяброўка каната, 10. закрыты конны экіпаж на рысорах, 14. раздвоенасць, парушэнне ўнутранага адзінства, 18. усходнеславянскае жаночае імя, 19. дзяржаруная мяжа, 20. Вольга, беларуская пісьменніца („Дваццаць хвілін з Немізідай”), 21. старажытная дзяржава з Ніневіяй.

Вертыкальна: 1. мужаў брат, 2. выгляд ва ўяўленні, 3. падлетак жаночага полу, 4. адміністрацыйная адзінка

На Вандаліна цвіце канюшына

Абрыдла мне маё імя. Кожны, пачуўшы яго, дык азірнечца. Што гэта за вандал такі? А потым смешкі: думлі, будзе бамбіза ды здаравіла, з вачыма блізка пасаджанымі адно ад аднаго (кланеца фізіяномістыка), — вядома, тыповы вандал, гатовы разбураць ды разваливаць што трапіць яму пад руку. Бяздонны нахаба. Грубы. Нявыхаваны. Бесцырымонны. Бессаромнны грубіян. Бязмежны, бяскарны хуліган. Бязлітасны. Бязмозглы бязглуды дзікун. Напэўна беспартыйны, бо хто вандала туды возьме. Небяспечны! Беззаконне тварышэ. Беспрычына ўрэдны. Беспрыкладны дыхтун. Беспрытомны знішчальнік, пакутуючы бяссоніцай, а ў кожную ноч абдумваючы свае бессэнсоўныя планы руйнацыі. Безумоўна, непрыгодны да рэсацыялізацыі. Бязлітасны сараматнік! Да таго бяззубы. Усё-усё „без” ці „бяз”. Ці то дзіў, што жонка мая Агата, добрая кабета, якая пакахала мяне незалежна ад імя, а за ўсе мае годнасці, і Ванем мяне называе, і Вандалінам, як у метрыцы стаць (той Вандалін мне гучыць, як Яновічай Сакратас), але я ж — Вандал, хоць ты трэсні! И хоць вочы ў мяне — блекла-блакітныя, і глядзіць на навакольны свет прыязна, і не горбіць мяне паганасць і зламынисць, а, наадварот, выпінаю свой перад, як толькі змагу, хоць нос высока не ўздымаю... И ні дрэўца ў жыцці не зламаў (пашкодзіў крышку адно — на ім прыземліўся ў сваёй „варшаве”, але якраз яно цэлым засталося), ні лаўкі ў парку не знішчыў, ні аднаго шкельца не выбіў на прыпынку (а ўсё наш „яц” на „вандалаў” звалывае, нават у загалоўкі сваіх допісаў іх ўціскае: „Зноў вандалы павыбівалі ўсе люкфсеры ў Нараўчанскае гміне!”). Каб хоць быў кабетай я... дык Ванда так кепска людзям не асацыявалася б, як той Вандал.

— Іду, памяняю імя, у суд, — рашыў я аднойчы. — Годзе пакут і жартай. Агата! Бяры каляндар. Праваслаўны.

— Га-га-га!

— Не „гагатай”, Агата. Мо мой Вандал горшы за Акакія? Памятаеш гогалеўскіх: Мокія, Сосія, Хоздзазата? Трыфілія, Дула, Варахасія? Варадата, Варуха, Вахцісія?..

— Той Дул гэта Дул, ці Дула? Можа, маеш ахвоту на каву мокію, дам табе і бульбы з сосіем, мой ты...»

— Ага-а-та! Ты што! Гэта ж святыя старажытныя імёны. А пра Вандаліна я і не чую... Варта было ба пашукаць.

— Я разумею, ты хочаш падмацаваць сябе духова, пасля тых слоўнікавых практикаванняў на „без” і „бяз”. Папрасі чытачоў, каб сказаці, ці такі святы быў, Вандалін ці то Вандал. Ці з французаў, ці грэкаў, ці саміх вандалаў.

Я сеў з кубкам „мокіі”, задумаўся. Гэта ж проста наказанне! Ні стуль, ні скіль паяўляеца чалавек на свеце, і бах! — імя яму якоесь. Калісі справа простая была — нарадзіўся на Івана — Яськам назвалі. Хай і на Дула, дык Дулам быў. Анёл, так сказаць, імя прыносіў. Святое імя. Вось, напрыклад, мая Агата. Якую заступніцу мае! Або мой траурадны ўнучак: на Ілью нарадзіўся... Але ж Іллюком яго не завуць, а Лешкам! А Лешак, калі тлумачыць, гэта хітрун, да таго ж леваруکі, а мо нават у яго і дзве левыя руки. Усе Лешкі, нават каралі, нейкія падазронныя былі. Або яны кагосяці, або іх... Такі ў нас, браткове, Лехістан, па-старажытнаму кажучы. А ў вашага Ільі, татка з мамкай Іллюковы, во які заступнік ёсць нябесны!..

Вандал... Што ж, гучыць, бы... хто на цымбалах іграў. Чуеш, Агата, *что ного замята?* Цымбалістаў было шмат, а ні адзін такі, як твой Ваня.

Вандал АРЛЯНСКІ

„Даўціпы” Андрэя Гаўрылюка

— Адкуль, да чорта, маю ведаць! — крикнү ўзнерваваны муж і ляснуў трубкай тэлефона.

— Хто званіў? — пытае жонка.

— Нейкі ідыйёт, які заміж пазваніць у метэаралагічнае бюро, пазваніў нам...

— А пра што ён пытаў?

— Пытаў, ці гарызонт бясхмарны...

* * *

— Ох, Андрэйка! — чуваць жаночы вокліч. — Не магу паверъць, што мы на канец па шлюбе! Не магу паверъць!

— Паважаны спадар Андрэй, — адзываеца сусед, — будзьце добры пепраканаць сваю жанчыну, бо я хачу крыху паспачаць.

— Як прайшлі канікулы?

— Цудоўна! Была чыстая вада ў моры для жонкі, пляж для дзяцей і маленькі бар для мяне. Але найбольш палюбіў я акул, якія з'елі цешчу.

* * *

— Даведаўся я, што ты правёў ра-

скошныя канікулы з жонкай...

— Сапраўды. Былі на экспкурсіі ў Пaryжы. Наведваў ноччу рэстараны ля плошчы Пігаль. Клас!

— Негавары! І жонку з сабою забіраў?

— Што ты! Як хтось ідзе на фешнебельны прыём з шампанскім, не забірае з сабою піва; сядзела прыстойна на кампінгу.

Польскі каляндарык

Урэшце. Урэшце ж і вы, мае прамілья беларусы, маецце. Вось я, бы не ваш, адкрыў тое, злічаючы гроши заробленыя ў наступнымі месцы.

1 мая — вольнае (серада) — Дзень працы (без *placy*; у бухгалтаркі таксама выхадны).

2 мая — нявольнае (чацвер) — ??? (можа, у бухгалтаркі нявольнае, аднак, сумняваюся, — „на банк”).

3 мая — вольнае (пятніца) — Дзень Канстытуцыі.

4 мая — вольнае (субота) — дзень 21, заваяваны пастулатамі са Жніўня '80.

5 мая — вольнае (нядзеля) — Дзень сёмы, здабыты ў Пана Б. (Б. сам даў).

6 мая — вольнае (пянядзелак) — ? (таксама здабыты ў...); о...ва, у бухгалтаркі зноў выхадны. Бухгалтарка разам з Ю. змагаецца з Цмокам.

Ну, і цяпер можа пача-а-ацца! Напрыклад: „О, кацапы зноўку нічога не робяць! Уся Г. стаіць!” або штосьці на-кшталт гэтага („шашуцкі панядзелак”).

Дазвольце мне, пакуль пачнеца, сказаць вам: тут справа ў Гасподнім Панядзелку, панове гаспада!!

МакХолад